

STICHTING NATIONAAL MUSEUM VAN WERELDCULTUREN

VERANTWOORDING 2017

Inhoudsopgave

BESTUURSVERSLAG	3
Directieverslag	3
Verslag Raad van Toezicht.....	14
Prestatiegegevens	19
JAAARREKENING 2017	22
Balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming	23
Categoriale exploitatierekening	24
Categoriale en functionele exploitatierekening 2017	25
Kasstroomoverzicht 2017	26
Grondslagen voor de financiële verslaggeving	27
Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling	28
Toelichting op de balans per 31 december 2017	32
Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	42
Toelichting op de categoriale exploitatierekening over 2017	43
Toelichting op de functionele exploitatierekening over 2017	53
OVERIGE GEGEVENS	55
CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT	56

DIRECTIEVERSLAG 2017

Het Nationaal Museum van Wereldculturen, gevestigd te Leiden op de Steenstraat 1, is een stichting met als doel huidige en toekomstige generaties inzicht te geven in de geschiedenis en ontwikkeling van niet-westerse culturen.

De jaarrekening 2017 van de Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen volgt de door het ministerie van OCW voorgeschreven methodiek, vastgelegd in het "Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020", kortweg het "handboek".

Algemeen beleid

Het jaar 2017 stond in het teken van de verdere uitbouw van de drie musea.

Veel aandacht ging uiteraard uit naar de voorbereiding en de start van de verregaande samenwerking tussen NMVW en het Wereldmuseum Rotterdam (WMR). Middels deze unieke samenwerking tussen een rijks- en een gemeentelijke culturele instelling is een van de beste volkenkundige collecties ter wereld tot stand gekomen.

De NMVW-organisatie werd zo ingericht dat we in Rotterdam voortvarend aan de slag konden gaan met de renovatie van het museum, de ontwikkeling van een nieuw kindermuseum en het uitbreiden van de organisatie, zonder dat dit ten koste zou gaan van de NMVW-musea. Integendeel, ook het team van NMVW is gegroeid als direct gevolg van de samenwerking met het Wereldmuseum, hetgeen ook de verdere ontwikkeling van het NMVW ten goede komt.

Het Tropenmuseum, het Afrika Museum en Museum Volkenkunde trokken in 2017 gezamenlijk 452.284 bezoekers. Het was daarmee niet alleen het succesvolste jaar voor NMVW sinds de fusie in 2014 maar ook trokken de drie musea samen nog nooit zoveel bezoekers in hun hele geschiedenis als in 2017.

Het Tropenmuseum ontving 203.680 bezoekers, het op twee na beste jaar van de afgelopen twee decennia.

Ook het bezoekersaantal voor het Afrika Museum stemde tevreden met 63.441 bezoekers, een stijging ten opzichte van 2016. De World Press Photo tentoonstelling die in november 2017 werd geopend bracht een stroom van nieuwe museumbezoekers met zich mee die in de toekomst hopelijk hun weg naar het museum zullen blijven vinden.

Museum Volkenkunde mocht 185.163 bezoekers verwelkomen, het hoogste aantal bezoekers voor Museum Volkenkunde ooit. Dit is met name te danken aan de publiekstrekker Cool Japan die met 123.019 bezoekers de meest succesvolle tentoonstelling was in de geschiedenis van het museum.

Via Museum Van, de vijf pop-up musea op stations verspreid door Nederland, maakten nog eens 63.000 bezoekers kennis met onze collectie.

Bijzonder trots zijn we op het feit dat er in 2017 95.000 kinderen op bezoek kwamen in onze musea, dat is een groei van 9%.

In 2017 bouwden we verder aan onze musea, ook letterlijk. Na de herinrichting van de publieksfaciliteiten in 2015 werd een volgende fase in de renovatie van het Tropenmuseum in Amsterdam voltooid. De buitenruimte aan de voorzijde en de toegang tot het museum werden geheel nieuw ingericht door de Gemeente Amsterdam waardoor het museum nu onderdeel is van het aangrenzende Oosterpark. Wanden, plafonds, infrastructuur en verlichting van de tentoonstellingszalen op de eerste en tweede verdieping werden grondig aangepast en daarmee gereed gemaakt voor de in 2017 uitgevoerde aanpassingen aan de bestaande opstellingen en de in de komende jaren verwachte nieuwe inrichting.

Ook voor het Afrika Museum werden belangrijke stappen gezet in de voorbereiding van de renovatie die in 2018 zal starten. Hierbij werd gekozen voor een scenario waarbij het museum meer nadruk gaat leggen op hedendaags Afrika en daartoe ingrijpend zal worden gemoderniseerd.

De collectie van het NMVW blijft beter worden dankzij belangrijke verwervingen en bijzondere schenkingen. Een van de hoogtepunten was de overdracht van de AAMU collectie aan NMVW. Daarmee is het NMVW nu zo'n 800 kunstvoorwerpen uit Australië rijker. Samen met de collectie die het museum al had beheerd we nu de belangrijkste hedendaagse Aboriginal kunstcollectie buiten Australië. Ook de belangrijkste stukken uit de collectie van het gesloten Nusantara-museum in Delft werden aan de door NMVW beheerde rijkscollectie toegevoegd. Voor de Gemeente Delft ondersteunden we de ontzamelingsoperatie die nodig was na sluiting van het museum. Dit leverde belangrijke inzichten op met betrekking tot het ontzamelproces van grote collecties, die we in 2018 met het museale veld zullen delen in de vorm van een conferentie en een publicatie. Niet alleen verrijkten we de collectie met nieuwe topstukken, ook werkten we hard aan het vergroten van de toegankelijkheid van de collectie. De integratie van de twee verschillende systemen voor collectiebeheer van NMVW en het Wereldmuseum was hierbij een mijlpaal.

In 2017 werd het Management Team uitgebreid. Op 1 mei startte Cindy Zalm in de functie van Hoofd Collectiemanagement. Zij volgde daarmee Koos van Brakel op die na 37 jaar met pensioen ging. Zalm is een ervaren en veelzijdige professional in de wereld van het collectiebeheer, eerder werkzaam bij o.a. het Amsterdam Museum en Crown Fine Art. Vanaf 15 mei nam Henrietta Lidchi de leiding op zich van het Conservatoren-team. Zij volgde daarmee Laura van Broekhoven op die naar Oxford trok om directeur te worden van het prestigieuze Pitt Rivers museum. Lidchi werkte hiervoor als Head of World Cultures bij het National Museum of Scotland in Edinburgh en eerder bij o.a. het British Museum. Met haar kennis, ervaring en netwerk versterkt zij de inhoudelijke en internationale ambities van het museum. Ook de aanstelling van Rinske Jurgens als nieuw Hoofd Projectbureau paste in het beleid om middels het aanstellen van ervaren krachten uit de museale sector nieuwe impulsen te blijven geven aan onze organisatie. Jurgens was eerder werkzaam bij het Maritiem Museum Rotterdam.

Wij ontwikkelen ons voortdurend op het gebied van online communicatie en social media en werken aan de verdere professionalisering op dit gebied. Zo bereikten wij in 2017 160.223 volgers op al onze social media kanalen, een groei van zo'n 50% ten opzichte van 2016. Belangrijk in onze communicatie is dat wij de dialoog met ons publiek opzoeken, een "two way street" van geven en ontvangen. De "Mijn Boedha en ik" campagne in het Tropenmuseum was daar een voorbeeld van. Via Facebook heeft het publiek ons laten weten wat het Boeddhabeeld dat zij in huis hebben voor hun betekent. Zo leggen we een relatie tussen de collectie van NMVW en de persoonlijke objecten van ons publiek.

Financiële positie

2017 was het eerste jaar van de nieuwe cultuurperiode 2017-2020. In financieel opzicht vonden er een belangrijke wijziging plaats, te weten de eigen verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de gebouwen in Leiden en 's-Gravenzande.

Het jaar 2017 is afgesloten met een positief exploitatieresultaat van € 334.069,-. Dit is conform de financiële planning in 2017. Het positieve resultaat is met name te danken aan de stijging van het aantal bezoekers. Hierdoor zijn de publieksinkomsten in totaal met € 571.323,- gestegen ten opzichte van 2016.

Het resultaat na bestemming van € 263.441,- is verdeeld over de algemene reserve en het bestemmingsfonds OCW overeenkomstig de voorgeschreven verdeelsleutel. De algemene reserve bedraagt eind 2017 € 2.448.437,- en dat is, ondanks de toevoeging in 2017, nog altijd behoorlijk lager (-/- € 132.808,-) dan de stand eind 2016. Deze afname heeft te maken met de lagere subsidievaststelling over de periode 2013-2016, zoals die in 2017 door de Minister van OCW is vastgesteld.

Deze lagere subsidievaststelling laat zich als volgt verklaren. De jaarrekening 2013 kende een negatief exploitatieresultaat, dat in dit eerste jaar van de subsidieperiode niet gedeeltelijk onttrokken kon worden uit de OCW-reserve omdat deze nog niet was gevormd. In de jaarrekening 2013 maakten wij het voorbehoud dat we dit negatieve resultaat in het laatste jaar van de subsidieperiode alsnog deels zouden onttrekken uit een in dat jaar mogelijke OCW-reserve. Het ministerie heeft destijds niet gereageerd op dit voornemen. Bij de definitieve vaststelling van de instellingssubsidie voor de periode 2013-2016 bleek echter dat het ministerie niet instemde met de verrekening van het negatieve exploitatieresultaat 2013 met de OCW-reserve per ultimo 2016.

Het ministerie heeft daarnaast de resultaatverwerking over 2016 gewijzigd vastgesteld in verband met een andere dan door het NMVW toegepaste verdeelsleutel. De definitie van de verdeelsleutel die wij voor alle jaren 2013 tot en met 2016 toepasten, bleek niet conform voorschrift. De correctie in de verdeelsleutel werd door het ministerie overigens alleen toegepast voor de jaren waarin dit een positiever resultaat geeft voor de OCW-reserve; jaren waarin het museum teveel toevoegde aan het bestemmingsfonds OCW werden door het Ministerie niet gecorrigeerd naar de juiste sleutel. Tot slot ontving het NMVW een subsidiekorting van € 7.638,- voor het niet behalen van de prestatieafspraken m.b.t. bezoekersaantallen in het Afrika Museum.

Deze drie factoren tezamen leidden tot een aanzienlijk lagere vaststelling van de subsidie over de periode 2013-2016 van in totaal € 261.573,- welk bedrag nu in de jaarrekening 2017 is verantwoord onder de kortlopende schulden. In 2018 zal dit bedrag met de subsidiebetaling van het 4^e kwartaal worden verrekend.

Deze onvoorziene tegenvaller leidde tot een lager weerstandsvermogen. Het museum heeft daarom in 2017 bewust gestuurd op een positief exploitatieresultaat met het doel om het eigen vermogen alsnog weer aan te vullen. Dat is ten dele gelukt: ultimo 2017 bedraagt de vrij besteedbare algemene reserve € 2.448.437,-, tegen € 2.581.245,- in 2016. Dit blijft een punt van aandacht, want deze omvang bevindt zich aan de onderkant van de bandbreedte waartussen het vrije vermogen (algemene reserve) zich zou moeten bevinden. Het museum heeft deze bandbreedte vastgesteld bij een interne analyse naar de streefhoogte van het vrije vermogen. Hierbij is rekening gehouden met organisatierisico's, sectorvergelijking en de financieringsfunctie van dit vermogen.

De solvabiliteit van het NMVW is 0,54 en de liquiditeit komt per ultimo 2017 uit op 2,65. Hoewel deze cijfers een solide financiële positie weergeven, vraagt de omvang van de vrij besteedbare algemene reserve zoals gezegd aandacht.

Een aanzienlijk deel van het vermogen, te weten € 6.435.750,-, is ondergebracht in bestemmingsreserves en bestemmingsfondsen met geoormerkte bestemming. De bestemmingsreserve buitenmuseum ad € 1.060.604,-, de vervangingsreserve bedrijfsinstallatie ad € 942.409,-, het bestemmingsfonds huisvesting OCW ad € 644.874,-, het bestemmingsfonds Liefkes ad € 973.090,- en het bestemmingsfonds masterplan Tropenmuseum ad € 2.425.420,- zijn hiervan de grootste. De OCW-reserve 2017-2020 bedraagt aan het eind 2017 € 160.424,-.

Met betrekking tot het Liefkesfonds kan nog gemeld worden dat het legaat waaruit dit fonds is gevormd deels in de vorm van een effectenportefeuille aan het museum werd overgedragen.

Een positief beleggingsresultaat komt ten goede aan het bestemmingsfonds Liefkes, net als een eventueel negatief resultaat ten laste van dit bestemmingsfonds zou komen.

Het fonds staat in dat opzicht buiten de exploitatie van het museum en het museum loopt dan ook geen risico's die de algemene reserve zouden kunnen belasten. De bedoeling van het deels als beleggingsportefeuille overgekomen legaat was om met de revenuen activiteiten uit te voeren, gericht op de Indonesië-collectie in brede zin. Het museum hanteert een defensief beleggingsprofiel. In 2017 was er een positief resultaat van € 24.374,-.

De zgn. Functionele Exploitatierkening zoals die conform het handboek OCW is opgesteld, rekent de verschillende baten en lasten toe aan de publieksfunctie van het museum, de collectiefunctie en het algemeen beheer. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt in welke mate de subsidie die door het Ministerie voor de betreffende categorie wordt verstrekt, afdoende is voor de betreffende functie. In 2017 blijkt het NMVW een bedrag van 1,9 mln te kort te komen op de collectiefunctie. Dit laat zich deels verklaren door het gegeven dat het Ministerie in diens bekostiging voor de collectiefunctie geen bedrag heeft opgenomen voor de huisvesting van de collectie in Berg en Dal en in Amsterdam. De reden hiervoor is dat het Ministerie dat alleen bereid is te doen voor huisvesting in panden die eigendom zijn van hetzij het museum zelf hetzij het Rijk. Tegen deze in onze ogen onredelijke methodiek stelde het museum eerst een bezwaarprocedure in, en daarna volgde de gang naar de bestuursrechter, beiden helaas zonder het door ons gewenste resultaat. Gevolg is dat de Functionele Exploitatierkening nu opnieuw laat zien dat het NMVW diens wettelijke taken uit hoofde van de collectiefunctie in feite bekostigt ten laste van de exploitatie. In 2017 liet de exploitatie daar de ruimte voor, maar er kan een moment komen, bijvoorbeeld als gevolg van bezuinigingen op de exploitatiesubsidie, dat deze ruimte er niet meer is.

De vergaande bestuurlijke samenwerking met het Wereldmuseum Rotterdam vertaalt zich in een financiële relatie tussen de beide stichtingen. Immers, kernpunt van de samenwerking is de dienstverlening vanuit het NMVW aan het Wereldmuseum. In de samenwerkingsovereenkomst zijn de specifieke functies aangegeven die in het kader van de samenwerking ook werkzaam zullen zijn voor het Wereldmuseum. Dit betreft met name het management, enkele ondersteunende functies, de conservatoren en het online-team. Voor elke functie is een percentage van de loonkosten afgesproken dat door NMVW wordt doorbelast aan het Wereldmuseum.

Aangezien de samenwerking niet eerder dan 1 mei in werking trad, is in 2017 geen sprake van de volledige doorbelasting. Bovendien waren vanaf die datum nog niet alle relevante functies (volledig) bezet, mede in verband met natuurlijk verloop. Dientengevolge is de doorbelasting in 2017 lager geweest dan aanvankelijk was begroot. Conform de samenwerkingsovereenkomst is de uiteindelijke omvang van de doorbelasting specifiek goedgekeurd door de Raad van Toezicht.

Continuïteit

De subsidieaanvraag die het NMVW voor de nieuwe BIS-periode indiende werd positief beoordeeld door zowel Raad voor Cultuur als het ministerie, waardoor de continuïteit tot en met 2020 is gewaarborgd.

Organisatiestructuur

De interne organisatiestructuur en het personeelsbestand is afgestemd op de omvang van de activiteiten van het museum. De organisatie is in omvang toegenomen en groeide van 121 fte in 2016 naar 129,6 fte per ultimo 2017. Per 31 december 2017 hadden 175 medewerkers een arbeidsovereenkomst bij het NMVW. De groei van de NMVW-organisatie was ook een direct gevolg van de samenwerking met het Wereldmuseum. In verband met de afgesproken dienstverlening was het van belang dat de NMVW-organisatie op bepaalde gebieden werd versterkt; zo werd er een beleidssecretaris aangenomen en werd het online marketingteam uitgebreid. Het laatste deel van deze versterking zal in 2018 worden gerealiseerd.

Begroting 2018

Op 15 december 2017 is de begroting voor het jaar 2018 door de Raad van Toezicht geaccordeerd. Hieronder wordt de begroting op hoofdlijnen weergegeven:

Bedragen (x € 1000,-)		
Totaal eigen inkomsten	€	5.989
Totaal structureel subsidie OCW	€	17.311
Totaal structureel gemeente	€	200
Incidentele publieke subsidies	€	<u>332</u>
Totale Baten	€	23.832
Personeelsslasten	€	9.069
Huisvestingslasten	€	7.031
Afschrijvingen	€	1.184
Aankopen	€	70
Overige lasten	€	<u>6.533</u>
Totale Lasten	€	23.887
Saldo gewone bedrijfsuitoefening	€	-55
Saldo rentebaten/ -lasten	€	0
Resultaatbestemming	€	<u>55</u>
Resultaat na bestemming	€	-

Activiteiten

Tentoonstellingen

Met onze tentoonstellingsprogrammering behandelen we een spectrum aan onderwerpen die samen wereldburgerschap uitdragen en een open blik op de wereld stimuleren. Naast de relevantie en maatschappelijke betekenis blijft ook de esthetiek en verwondering een belangrijke rol spelen in hoe we onze tentoonstellingen ontwerpen.

Museum Volkenkunde – Leiden

Tot 5 maart was in Leiden nog *Wereld vol Veren* te zien.

In april 2017 opende de tentoonstelling *Cool Japan*. Deze tentoonstelling sprak niet alleen het traditionele publiek van Museum Volkenkunde aan maar verwelkomde ook een nieuwe jonge doelgroep door een mooie mix tussen Japanse traditie en moderniteit te tonen; oude en nieuwe anime werden gepresenteerd naast oude Japanse prenten en voorlopers van manga.

De aanwezigheid van een echte robot genaamd Pepper maakte de tentoonstelling extra bijzonder.

Het bezoekersprofiel bij deze tentoonstelling verschilde opvallend van dat bij de andere tentoonstellingen in Museum Volkenkunde.

Cool Japan trok meer jongere mensen aan, 54% van de bezoekers was jonger dan 45 jaar.

Bij de eerdere tentoonstellingen *De Boeddha* en *Wereld vol Veren* was dit respectievelijk 28 en 34 procent.

Dertig procent van de bezoekers was zelfs 30 jaar of jonger. De belangrijkste interesse van de bezoeker was dit keer “reizen” en niet “wereldculturen”, zoals bij andere tentoonstellingen genoemd werd.

Met 123.019 bezoekers was *Cool Japan* de meest succesvolle tentoonstelling van Museum Volkenkunde ooit. Deze tentoonstelling zal in het najaar van 2018 te zien zijn in het Tropenmuseum.

Vanaf 13 december was de tentoonstelling *Sieraden: makers en dragers* te zien. Met meer dan 1.000 objecten toonde de expositie een indrukwekkende hoeveelheid aan sieraden van goud, zilver, kralen en natuurlijke materialen. In de tentoonstelling is bovendien een speciaal atelier ingericht waar vijf *artists in residence* ieder een maand aan de slag gaan om een sieraad te ontwerpen geïnspireerd op de museumcollectie.

Ook in 2017 presenteerden we de zogenaamde ‘galerij-tentoonstellingen’. Deze kleinere tentoonstellingen hebben als doel om meer objecten uit onze depots aan het publiek te tonen. Ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van Canada presenteerden we in samenwerking met de Canadese Ambassade een tentoonstelling over *Canadese Inuit kunst* met daarin onder andere bruiklenen uit de collectie van HKH Prinses Margriet en Prof Mr Pieter van Vollenhoven. In het kader van het Azië-jaar in Leiden en de opening van de Asian Library van de Universiteit Leiden werd in de Japan-galerij een tentoonstelling van Aziatische geografische kaarten opengesteld. Een mooie samenwerking met de UB Leiden waarbij de helft bestond uit UB collectie en de andere helft NMVW collectie betrof. Tot slot hebben we een tentoonstelling aan de Mentawai-Eilanden gewijd. De daar getoonde collectie was eind 2016 grotendeels geschonken door de antropologen Reimar Schefold en Jet Bakels.

Tropenmuseum – Amsterdam

Tot en met 29 januari was in Amsterdam nog *De Boeddha* te zien.

Op 31 maart heropende de tentoonstelling *Body Art*. Deze tentoonstelling was eerder al in 2015 te zien in het Tropenmuseum en werd daarna overgenomen door het MAS in Antwerpen. Wegens het grote succes werd besloten de tentoonstelling te laten terugkeren in Amsterdam.

Op 20 april werd de fototentoonstelling *Aleppo* geopend in aanwezigheid van minister Koenders en oud-Aleppo inwoners die nu in Nederland wonen. De rondleidingen door de tentoonstelling worden verzorgd door deze Syriërs en zijn een enorm succes. Ze leveren ontroerende ontmoetingen en uitwisselingen op tussen bezoekers en de oud-inwoners van Aleppo.

Op 6 oktober openden de tentoonstellingen *Heden van het Slavernijverleden* en *Fashion Cities Africa* onder grote publieke belangstelling. *Heden van het Slavernijverleden* vormt een opmaat naar een nieuwe vaste presentatie die de huidige vaste opstelling over het koloniale verleden in 2021 zal vervangen. *Fashion Cities Africa* geeft een frisse, stedelijke blik op de creatieve scene die vandaag de dag in Afrikaanse steden te vinden is.

Afrika Museum – Berg en Dal

Tot 26 maart was de tentoonstelling *Carnaval* nog te zien en op 11 mei opende de tentoonstelling *Wereld vol Veren*. Deze expositie was al eerder te zien in Museum Volkenkunde in Leiden. Na afloop van de tentoonstelling reisde deze door naar de Nationale Musea van Wereldcultuur in Zweden waar ze in 2018 en 2019 getoond zal worden in Göteborg en Stockholm; onze ambitie om ook internationaal meer samen te werken werpt dus zijn vruchten af.

Tussen 30 juni en 29 oktober was de fototentoonstelling *Vrouwen van het Water* te zien door fotografe Angèle Etoundi Essamba waarin bezoekers kennismaakten met Ganvié, een vissersdorp aan de zuidkust van het West-Afrikaanse land Benin.

In november 2017 opende de *World Press Photo* tentoonstelling. Deze tentoonstelling sprak een nieuwe bezoekersgroep aan die hiermee voor het eerst kennis maakt met het museum.

Ondertussen werkten we aan het onderhoud van het Buitenmuseum. Het riet van de daken van het Ghana dorp en het Lesotho dorp werd vernieuwd en de teksten in het Buitenmuseum en het buitenmeubilair werden vervangen.

NMVW buiten de muren

In 2017 maakten wij de schatten en verhalen uit ons depot niet alleen “online” openbaar, maar brachten we ze ook naar het publiek toe. In samenwerking met de BankGiroLoterij, ProRail en NS realiseerden we pop-up musea op stations verspreid door Nederland.

Vijf bekende Nederlanders, Floortje Dessing, Filemon Wesselink, Soufiane Touzani, Kenny B en Yvette van Boven kozen uit de ruim 375.000 objecten en gebruiksvoorwerpen uit onze collectie hun favorieten. *Museum Van* reisde zo van station Leiden via station Arnhem en station Utrecht naar station Zwolle om te eindigen met een tentoonstelling in de het Tropenmuseum.

Educatie en randprogrammering

In februari en maart 2017 werd ons nieuwe onderwijsaanbod gepresenteerd in 6 nieuwe onderwijsbrochures, deze keer per museum 2 folders (voor primair en voortgezet onderwijs). Al het onderwijsaanbod wordt gebaseerd op drie kernwaarden: *persoonlijk, activerend, verbindend*. In totaal boden we 80 programma's voor het primair en voortgezet onderwijs.

In aanvulling op ons eigen onderwijsaanbod werd in samenwerking met het Kröller-Müller Museum een Museum Dobbelspel ontwikkeld. Dit dobbelspel kan gespeeld worden in alle cultuurmusea door kinderen en volwassenen. Ook scholen maakten gebruik van dit dobbelspel bij ongeleid bezoek.

In het Tropenmuseum was er de kick-off van de leerlijn *Erfgoed & Identiteit* die in samenwerking met het Amsterdam Museum werd ontwikkeld. Uitgangspunt is dat deze leerlijn voor en met het onderwijs gemaakt wordt. Het is de bedoeling dat in 2020 tenminste 20 basisscholen in Amsterdam in hun curriculum gebruik maken van deze inhoudelijke kapstok met leerdoelen en activiteiten.

In het Afrika Museum werd het nieuwe script voor het muziek/beeldend programma op school voor groep 1 en 2 opgeleverd.

In Museum Volkenkunde realiseerden we drie programma's van de Museum Jeugd Universiteit en is daarnaast het onderwijsprogramma *Geloven in de Wereld* opgeleverd rond Boeddhisme, Hindoeïsme en Islam. Als gevolg van een wijziging van het beleid van de Cultuur Educatie Groep zien we een sterk afgenomen aantal bemiddelde scholieren via de CEG. Dit heeft onze aandacht voor 2018.

Naast het onderwijsaanbod was er in 2017 sprake van uitgebreid vakantie-aanbod bij alle drie musea. De inhoudelijke thema's van dat aanbod sloten veelal direct aan op de tentoonstellingen.

Zo was in er in Museum Volkenkunde een aanbod rond *Veren* (kerstvakantie / voorjaarsvakantie) en in het Afrika Museum rondom de thema's *Licht* (kerstvakantie) en *Carnaval* (voorjaarsvakantie). Bezoekers waren enthousiast over het zomerprogramma in het Afrika Museum, waarin dit jaar *Leem* centraal stond.

We verwelkomden 14.883 bezoekers, bijna 1.500 bezoekers meer dan vorig jaar. In het Tropenmuseum werden programma's aangeboden rond *ZieZo Marokko/Boeddha* (kerstvakantie) en *Rhythm & Roots* (voorjaarsvakantie).

Ook voor het vakantie-aanbod werkten we samen met diverse culturele partners. In de Meivakantie vonden er verschillende kleinere publieksprogramma's plaats, zoals een driedelig programma rond Vrijheid in het Tropenmuseum op 5 mei met aandacht voor Syrië (vrijheidsontbijt georganiseerd door RCMC), voor WO II (verhalen verteld door kinderen tijdens de vrijheidslunch in TMJ i.s.m. Oorlog in Mijn Buurt), en voor Indonesië (i.s.m. Huizen van Verzet over onder meer de rol van de rechtstaat in het vooroorlogs verzet in Nederlands-Indië).

Naast dit uitgebreide vakantie-aanbod organiseerden we in 2017 met succes een aantal grote publieksevents. Bij elkaar trok dit publieksaanbod ruim 35.000 bezoekers.

In Museum Volkenkunde werden het *Cool Japan Weekend*, *MuseumNacht* en *WereldFair* georganiseerd. De verlenging van *Cool Japan* werd hier op 23 en 24 september gevierd met een *Manga Weekend* inclusief outdoor cinema en op 5 november vond de jaarlijkse *Djoser Family-informatiedag* plaats.

In het Afrika Museum zorgden *Africa Now Festival* en het *Keti Koti Festival* weer voor veel en enthousiast publiek.

In het Tropenmuseum werd het Openingsweekend *Body Art* positief ontvangen. Op 6, 7 en 8 oktober was het grote openingsweekend van *Fashion Cities Africa* en *Heden van het Slavernijverleden*. Bij deze gelegenheid verwelkomden wij zo'n 5.000 bezoekers in het museum, waarvan een groot deel ook het publieksevenement bij *Fashion Cities Africa* bezocht: *Sew it!, een ontwerp event waarbij de Lichthal gevuld was met* ruim 60 naaimachines, 4 bekende ontwerpers en 4 masterclasses en participierend publiek. In 2018 volgen deel 2, 3 en 4 van de *Fashion Cities Africa* serie.

Op 4 november vond de opening van de Amsterdamse Museumnacht plaats in het Tropenmuseum. Mede daardoor was deze Museumnacht de succesvolste ooit. We ontvingen 7.612 bezoekers: ruim 900 meer dan in 2016 en 400 meer dan in 2015, het beste jaar tot nu toe.

Tot slot organiseerden we op 23 november een symposium in samenwerking met de Gemeente Amsterdam over *Gedeelde Geschiedenis* (Burgerschap, Slavernij en jij). Gedurende een middag waren diverse presentaties, deelsessies en een panelsessie *Van Verdeelde naar Gedeelde Geschiedenis? Wat kunnen we voor elkaar en de stad betekenen?*.

Tropenmuseum Junior

Op 20 december 2016 is door het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) in het kader van het Kunstenplan 2017-2020 een subsidie verleend van € 806.960,- ten behoeve van activiteiten van Tropenmuseum Junior. Voor 2017 was het toegekende bedrag € 201.740,-.

Zoals overeengekomen met het AFK is de verantwoording hiervoor in dit bestuursverslag verwerkt.

Toelichting op kwantitatieve gegevens TMJ

In 2017 had TMJ een bereik van 44.694 bezoekers/deelnemers. 28 % kwam via het onderwijs, 70 % kwam in familieverband en 2 % kwam met TMJ in aanraking op een andere manier (bv buiten de deuren). Dit is een relatief hoog aantal. Jarenlang was de doelstelling 30.000 per jaar. De duurzame verhoging naar 40.000 + per jaar, is te danken aan nieuw publieksbeleid. TMJ richt zich nu niet meer uitsluitend op kinderen van 6 t/m 12 jaar. Naast Juniorprogramma's (6 t/m 12 jaar), zijn er nu ook Familieprogramma's voor alle leeftijden. Het aanbod voor primair onderwijs is uitgebreid naar voortgezet onderwijs (brugklassen VMBO/VO en (S)VO).

Toelichting op gerealiseerde activiteiten en bereik

ZieZo Marokko is qua bereik nu al de best lopende TMJ-tentoonstelling sinds de oprichting in 1975. We vierden in 2017 de komst van de 100.000ste bezoeker. De strategische aanpassingen qua publieksbereik zorgden voor een groot aantal activiteiten: 1.449 programma's in 2017. Het merendeel daarvan waren publieksprogramma's (1.014 waarvan 829 Familieprogramma's en 185 Juniorprogramma's). Er waren 339 onderwijsprogramma's (167 voor het primair onderwijs en 118 voor brugklassen VMBO, VO en (S)VO). Daarnaast zijn 54 kleine programma's buiten de muren georganiseerd. *ZieZo Marokko* wordt nog tot en met maart 2019 vertoond.

Samenwerking

In 2017 organiseerde TMJ samen met de JP Coenschool en Stichting Erfgoeddragers Nederland het buurtproject *Aankomst in Mijn Buurt* – ontmoetingsonderwijs over migratie. Leerlingen gingen in kleine groepjes onder begeleiding van een journalist/tekstschrijver en een fotograaf op bezoek bij een arbeidsmigrant in hun buurt. De ontmoetingen vonden plaats in huiskamers van de ouderen waar de kinderen hen interviewden over hun migratie en aankomst in Amsterdam Oost. Het was een unieke vorm van 'ontmoetingsonderwijs' waarin migratie centraal stond en het leren doorvertellen van gehoorde verhalen. Het project duurde 6 weken. Binnen de 6 weken kregen de leerlingen 6 verschillende masterclasses; ze deden

onderzoek, hielden interviews en presenteerden het interview aan de ouderen bij de eindpresentatie in TMJ (Vrijheidslunch op 4 mei 2017). Het bereik was qua aantallen klein, maar qua impact groot. Ook zorgde het project voor verankering in de buurt en versterkte het de relatie met belangrijke stakeholders uit het onderwijs.

In 2017 is onderzoek en ontwikkeling gestart t.b.v. het nieuwe tentoonstellingsproject van TMJ (Studio Suriname, opening 2019). Voor goed contact met de community, het opbouwen van netwerken en verbinding met Surinaamse stakeholders is het TMJ-team uitgebreid met een (Surinaamse) onderzoeker/educatief medewerker. Ook zijn in 2017 al diverse netwerkmeetings georganiseerd; zo vond in oktober 2017 bij ons de boekpresentatie plaats van Suriname Bekend(t) met ca. 180 bekende Surinamers en presenteerde TMJ zich tijdens het gemeentelijk symposium over Gedeelde Geschiedenis (Burgerschap, Slavernij en jij).

Toelichting op kwalitatieve gegevens

De kwaliteit van TMJ wordt (inter)nationaal gewaardeerd. De bezoekerswaardering van ZieZo Marokko is in 2017 extern onderzocht. Het familieprogramma scoorde een 8,7, het Juniorprogramma een 9, het Onderwijsprogramma een 8,9.

De hoge waardering heeft niet alleen te maken met de kwaliteit van de tentoonstelling en programma's: 93 % van de ondervraagden waardeerde met name de toegevoegde waarde van de speciale medewerkers (met Marokkaanse achtergrond) die de bezoekers begeleiden. Ook internationaal is TMJ nog steeds voorbeeld stellend. ZieZo Marokko werd in oktober 2017 als Best Practice gepresenteerd tijdens het Hands On! Congres in Zagreb. In St. Petersburg gaven we op verzoek van Dutch Culture een presentatie over de sociale functie van ons museum en het samenwerken met mensen uit de community. In Paramaribo, Suriname loopt de TMJ-tentoonstelling MixMax Brasil nog steeds in Villa Zapakara en krijgt ook daar grote waardering. Momenteel onderzoeken we de samenwerking met Villa Zapakara ten behoeve van het nieuwe tentoonstellingsproject Studio Suriname.

Toelichting op het vrijkaartenbeleid

Tropenmuseum Junior voert ten aanzien van uitgifte van vrijkaarten, het verlenen van gratis toegang en voeren van kortingsacties hetzelfde beleid als NMVW. Volgens dit beleid ontvangen gasten in het kader van kennisoverdracht en (inter)nationale uitwisseling gratis entree. Hieronder vallen ook de leerkrachten en schoolgroepen voor try-outs. Het onderwijs heeft sinds 2016 gratis toegang tot onze musea: scholen betalen alleen een bijdrage voor de programmakosten (begeleiding, materiaalkosten, etc.). Tot slot worden incidenteel vrijkaarten ingezet bij de afhandeling van klachten, in het kader van publieksacties en voor free publicity.

Wetenschappelijke functie en internationale activiteiten

Het Research Centre for Material Culture (RCMC) van het NMVW stelde in 2017 een uitgebreid programma samen van workshops, symposia en seminars. De 26 evenementen werden georganiseerd vanuit onze drie NextLevel programmalijnen: ConnectingArts, ConnectingDiasporas en Collection Conversations. Enkele van de belangrijkste activiteiten worden hierna beschreven.

Gedeelde Geschiedenis: gesprekken over het Slavernijverleden

Op 9 februari organiseerden we een van onze grootste evenementen tot nu toe in het Tropenmuseum onder de titel *Gedeelde Geschiedenis: gesprekken over het Slavernijverleden* waarbij we onderzochten hoe het slavernijverleden tegenwoordig wordt herinnerd en behandeld in onderwijs-, onderzoeks- en culturele instellingen in Nederland. Daarnaast creëerden we een platform voor discussie over de hedendaagse *afterlives* van het slavernijverleden. Met 700 deelnemers was het een succesvol evenement met als speciale gast Dr Lonnie G. Bunch, directeur van het recent geopende Smithsonian National Museum of African American History and Culture. Dit evenement krijgt opvolging in 2018 met een tweede editie.

Wie Zijn Wij: Moco? - Coolness en Nederlands burgerschap

Op 6 april organiseerde RCMC het publieksevenement "Moco? - Coolness en Nederlands burgerschap" waarbij de invloed van Marokkaanse jeugd op de veranderende Amsterdamse stijl in mode en muziek werd onderzocht. Met dit evenement zoomden we in op hoe een nieuwe generatie rappers, kunstenaars en activisten de Marokkaanse, Islamitisch-Nederlandse identiteit vormgeeft en uitdraagt. Met sprekers uit zowel wetenschappelijke disciplines als populaire cultuur, zoals rappers Sjaak en Ome Omar, kwamen onderwerpen als culturele identiteit en creativiteit aan bod. De verschillende *talks* werden verbonden door een serie video's, gemaakt door hiphopplatform Puna. Het evenement was een groot succes. Ruim 190 jongeren uit de Marokkaanse gemeenschap kwamen naar het Tropenmuseum en de filmpjes van Puna zijn al meer dan 100.000 keer bekeken.

Reckoning with History: Colonial Pasts, Museum Futures, and Doing Justice in the Present

Op 30 november en 1 december vond de tweedaagse RCMC conferentie *Reckoning with History* plaats waar 350 participanten uit de hele wereld deelnamen aan een inspirerende uitwisseling van onderzoek, theorieën en ideeën voor de toekomst. De Gerbrandslezing maakt ook onderdeel uit van deze conferentie. Dit jaar was de spreker Prof. Dr. Tony Bennett.

Voorafgaand aan de Gerbrandslezing maakten we de drie RCMC-FEL junior fellows bekend en de fellows op het gebied van textiel (Rita Bolland fellowship) en fotografie (Tholenaar van Raalte fellowship)..

Weekend of Global Cultures

Met *Weekend of Global Cultures* op 9 en 10 december richtten we onze blik op vernieuwende ontwikkelingen in de populaire cultuur wereldwijd, met een speciale focus op hip hop, mode en identiteit. Voor deze eerste editie van *Weekend of Global Cultures* nodigden we kunstenaars, academici, activisten en smaakmakers uit om een scala van perspectieven, performances en nieuwe werken te presenteren in het Tropenmuseum. Zo liet een nieuwe generatie modemakers zich inspireren door de mode- en textielcollecties van het museum voor de tweede editie van deze modewedstrijd *Fashion Fest*, die werd georganiseerd in samenwerking met MAFB met als hoogtepunt de catwalkshow. Tijdens het *Hiphop Museum* vond er een interessante uitwisseling plaats tussen invloedrijke hiphop-deskundigen, artiesten, wetenschappers en smaakmakers. Gesprekken over de relatie tussen hiphop, burgerschap, erfgoed en activisme werden afgewisseld met optredens en reflecties op de collectie van het museum.

Het RCMC ging in 2017 diverse nationale en internationale samenwerkingen aan met onder andere MAFB (*Fashion Fest*), het NINSEE (*Keti Koti lezing* en de *Black Achievement Awards Gala*), Imagine IC (lezingen en tentoonstelling *Ghana 60 years after*), IAM Magazine en Museum zonder Muren.

In 2017 verschenen bovendien 14 wetenschappelijke publicaties van eigen hand. Wekelijks ontvingen we gemiddeld twee buitenlandse delegaties voor bezoeken aan onze collectie. De onderzoekers van het NMVW bezochten en organiseerden in 2017 80 internationale bijeenkomsten, lezingen, symposia en conferenties. Zij namen zitting in internationale comités of in expert netwerken. In 2017 promoveerde onze conservator Oost Azië, Daan Kok. Wayne Modest, hoofd van het RCMC, werd aangesteld als Bijzonder Hoogleraar *Material Culture en Critical Heritage Studies* bij de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Vrije Universiteit Amsterdam (VU).

Tot slot werden 12 stagiaires, 6 (senior) research associates en 2 werkervaring studentes begeleid door onze onderzoekers en het RCMC. Daarnaast werd onderzoek ten behoeve van 6 BA-, MA- scripties en PhD thesissen gefaciliteerd.

Ondernemerschap en eigen inkomsten

Het eigen inkomsten-percentages van het NMVW bedroeg in 2017 38,6%. Hierbij worden de eigen inkomsten gedeeld door de structurele subsidies (zijnde OCW en subsidies uit gemeenten).

Naast de entree-opbrengsten droegen de opbrengsten uit de museumshops, de horeca en de verhuring van zalen en overige accommodaties onverminderd bij aan de inkomsten van onze musea. Deze publieksinkomsten bedroegen in 2017 € 4.401.977,-, een stijging van 15% ten opzichte van 2016.

De bijdrage uit private middelen bedroeg afgelopen jaar € 1.509.253,- tegen € 1.171.966,- in 2016. Deze stijging is voor het grootste deel te verklaren door de bijdrage van de Bankgiro Loterij aan het project *Museum Van*.

Code Culturele Diversiteit

We hebben ons gecommitteerd aan het vergroten van de culturele diversiteit van onze organisatie. Aan de hand van de vier pijlers van de Code Culturele Diversiteit (programma, publiek, personeel en partners) beschrijven we wat we in 2017 op dit gebied hebben aangepakt en ondernomen..

Personeel

Met het onderschrijven van de Code Culturele Diversiteit hebben wij ons als organisatie gecommitteerd aan de doelstelling om cultureel meer divers te worden. Dit vereist dat we weten hoe cultureel divers onze organisatie eigenlijk is. Maar we hebben ook ervaren dat het 'meten' daarvan vragen oproept bij medewerkers. Daarom hebben we in 2017 in nauwe samenwerking met de Ondernemingsraad een diversiteitsenquête ontwikkeld waarbij we ons eigen personeel op vrijwillige basis vragen om aan te geven waar ze zelf geboren zijn, en hun ouders en grootouders. Hiermee kunnen wij in 2018, na het analyseren van de verzamelde gegevens, een vertrekpunt bepalen, beleid formuleren en in de toekomst zien of we slagen in ons doel om als organisatie meer divers te worden.

Ondertussen hebben we in 2017 een aanzienlijk aantal medewerkers aangenomen met een cultureel diverse achtergrond.

Programma en Publiek

Als museum dat gaat over de culturen van de wereld bevinden wij ons in de positie om een cultureel divers programma te organiseren en presenteren. In het brede scala van onze programmering van tentoonstellingen, evenementen en activiteiten ligt de erkenning dat onze samenleving bestaat uit veel verschillende culturen die samen die cultuur van Nederland vormen.

Niet alleen tentoonstellingen als *ZieZo Marokko* en *Heden van het Slavernijverleden* spreken specifieke doelgroepen aan. Ook in onze wetenschappelijke programmering van debatten en symposia kiezen we voor onderwerpen zoals *HipHop Museum*, *Mocro Cool*, *Debating Slavery*, *Reckoning with History* en *Ghana 60 years*. Steeds betrekken we veel verschillende gemeenschappen bij deze activiteiten. Als bepaalde groepen die zich eerder niet aangesproken voelden door onze programmering eenmaal over de drempel zijn gaan ze onze musea zien als een plek waar ze zich thuis voelen, dan zullen ze gaandeweg ook eerder openstaan voor programmering die niet specifiek op hen is gericht. Inmiddels kunnen we vaststellen dat ons publiek de afgelopen jaren behoorlijk is verkleurd. Dat zien we om ons heen, tijdens tentoonstellingen, openingen en evenementen. Maar om het niet alleen te constateren maar ook te kunnen aantonen gaan we ons in 2018 richten op het onderzoeken, ontwikkelen en implementeren van nieuwe manieren van publieksonderzoek.

Partners

Over het jaar 2017 telden we maar liefst 40 samenwerkingspartners ten behoeve van onze educatieprogramma's, publieksprogramma's en wetenschappelijke programmering. Het betreft hier scholen en universiteiten, collega-musea en culturele instellingen, maar ook partners zoals Netwerk Slavernij Verleden, Stichting Oorlog in mijn Buurt en Refugee Start Force. Daarnaast participeerden we ook in 2017 in de Europese projecten van CoHERE en SWICH.

In 2017 kreeg de vaste opstelling op de eerste verdieping van het Tropenmuseum een facelift als opmaat naar de nieuwe presentatie over het koloniale verleden die in 2021 zal worden geopend. In dit proces werkten we onder andere samen met *Decolonize the Museum*. Onze conservatoren en tentoonstellingsmakers enerzijds en vertegenwoordigers van dit collectief anderzijds herschreven de begeleidende teksten en toelichtingen in de vaste opstelling om deze in een meerstemmig perspectief te plaatsen. Het is een vruchtbare en duurzame uitwisseling van ideeën gebleken.

Collectiemanagement

Met de ogenschijnlijk kleine, maar veelbetekenende naamswijziging van collectiebeheer naar collectiemanagement in gedachten is in 2017 een aantal langlopende projecten weer vol energie opgepakt of afgerond.

Registratie en documentatie

In de zomer van 2017 werd een begin gemaakt met het integreren van de database van objecten van het Wereldmuseum in die van het NMVW. Deze operatie werd gekoppeld aan een update van de database software, in 2017 succesvol afgesloten en plaveide de weg voor gezamenlijke ontsluiting van de collecties in een nieuwe website die in 2018 zal worden gelanceerd. Uiteraard was het onvermijdelijk dat deze samenvoeging ook leidde tot vertroebeling van onder meer thesauri en personen en instellingen; het noodzakelijk opschonen is dan ook direct gestart. Aan het einde van 2017 waren 96% van alle objecten voorzien van een afbeelding in TMS (collectiemanagement software).

Depotbeheer

Met betrekking tot de Leidse textielcollectie was al langer een project gaande waarbij deze collectie beter geïnventariseerd werd, vervolgens gefotografeerd en naar de beste maatstaven opgeborgen. Het projectteam dat zich hiermee bezig hield, is in de zomer uitgebreid waardoor het tempo kon worden opgevoerd en afronding van het project nu halverwege 2018 kan worden gerealiseerd.

In Berg en Dal is het deel van de collectie dat opgeslagen lag in het externe zogenoemde bunkerdepot verhuisd naar de inpandige depots in het museumgebouw. Hiermee werd uitvoering gegeven aan de bevindingen van de Inspectie cultureel Erfgoed ten aanzien van de kwaliteit van de externe opslaglocatie. Om voldoende ruimte vrij te maken is een omvangrijk bruikleen van het Wereldmuseum aan het Afrikamuseum beëindigd en terug gebracht.

Collectiemobiliteit

In 2017 werkten we aan een raambuikleenovereenkomst ten aanzien van het over en weer buiklenen van collecties tussen WMR en NMVW. Het uitgangspunt hierbij is om de uitwisseling van objecten zo laagdrempelig als mogelijk te maken. Dit komt de zichtbaarheid van beide collecties ten goede. Ons voorstel voor deze raamovereenkomst, goed te keuren door de Gemeente Rotterdam, is gebaseerd op de implementatie van de uitgangspunten uit het Convenant collectiemobiliteit dat de Rijksoverheid heeft gesloten met een groot aantal Provincies en Gemeentes waarbij beperkte aansprakelijkheid het voornaamste uitgangspunt is.

Huisvesting

Met ingang van 1 januari 2017 zijn wij zelf verantwoordelijk geworden voor het beheer en onderhoud van de panden behorend bij de locatie Museum Volkenkunde. De overige panden worden van derden gehuurd, waarop het nieuwe huisvestingsstelsel niet van toepassing is.

Op basis van een door hen vastgestelde uitgebreide en zeer langjarige onderhouds- en investeringsplanning verstrekte OCW hiervoor subsidie. Wij hebben door middel van een contra-expertise laten onderzoeken of de op basis van dit plan verstrekte subsidie dekkend was en dit bleek het geval.

Het MOIP dat de onderbouwing vormt voor de verstrekking van de huisvestingssubsidie is de basis voor de planning van het onderhoud en de investeringen voor de panden, installaties en terreinen van Museum Volkenkunde.

NMVW verklaarde zich bereid deel uit te maken van de zgn. Pilot groep, bestaande uit 6 rijksgesubsidieerde musea, die voor een periode van 5 jaar (2017 tot en met 2021) de dienstverlening voor het beheer, onderhoud, advies en mogelijk projectmanagement ten behoeve van de panden, installaties en terreinen van Museum Volkenkunde onderbrengen bij het Rijksvastgoedbedrijf (RVB). Hiervoor werd een Overeenkomst tot Dienstverlening afgesloten.

Onderdeel van de dienstverlening van het RVB was het opstellen en actueel houden van een meerjarig onderhouds- en investeringsplan (MOIP) met een looptijd van steeds 5 jaar. Dit MOIP is op dit moment geactualiseerd en loopt tot en met 2022.

Het financiële kader van dit MOIP past binnen het financiële kader van de beschikbaar gestelde huisvestingssubsidie als vastgelegd in de erfgoedwet.

Daarnaast is er een team deskundige medewerkers in dienst, belast en toegerust voor het beheer en onderhoud van het panden en dat het museum zich in voorkomende gevallen bijstaan door externe deskundigen.

Hiermee is aan de voorwaarden voor een verantwoorde invulling van de onderhouds- en beheertaken voldaan.

Risico's

Risicomanagement was ook in 2017 een integraal onderdeel van het gevoerde beleid, verdeeld in de onderdelen strategie, operationeel, financieel, financiële verslaggeving en wet- en regelgeving. De directie is goed op de hoogte van de belangrijkste risico's en onzekerheden binnen de branche en is van mening dat de interne risicomanagement- en controlesystemen waarmee de organisatie-brede risico's worden beheerst in 2017 adequaat hebben gewerkt.

Operationele en financiële risico's (prijs-, liquiditeits-, koers- en renterisico's) zijn vastgelegd in de managementinformatie en worden periodiek geanalyseerd. De bewaking van de financiële positie en het bijstellen op basis van de financiële risico's vindt periodiek plaats.

Het museum verstrekt maandelijks realisatie-rapportages ter analyse en stelt tweemaal per jaar een herijkte jaarresultaatprognose op. Deze prognoses worden tevens besproken met de Audit Commissie van de Raad van Toezicht en de volledige Raad van Toezicht.

Voor nu identificeren wij de volgende mogelijke risico's.

- De verbouwing van het Afrika Museum loopt vertraging op.
In 2018 en 2019 staat een verbouwing van het Afrika Museum gepland. Een dergelijk project zou door onvoorziene tegenvallers vertraging kunnen oplopen. Een vertraging kan gevolgen hebben voor het aantal bezoekers (regulier en scholen) en voor de hoogte van de (publieks-)inkomsten. Dit risico achten wij beperkt, omdat er te allen tijde zorg zal worden gedragen voor voldoende aanbod in het binnen- en/of buitenmuseum.
- Gedurende de lopende Cultuurnota-periode is de subsidie van het Wereldmuseum in principe vastgesteld. Het is denkbaar dat het Wereldmuseum (WM) vanaf 2021 minder gemeentelijke subsidie gaat ontvangen, waardoor de samenwerkingsconstructie tussen NMVW en WM moet worden heroverwogen. Denkbaar is dan dat de dienstverlening door NMVW aan WM moet worden bijgesteld. In dat geval zouden de NMVW-posities die in verband met de samenwerking werden gecreëerd (deels) overbodig kunnen worden, en zou de dekking daarvoor middels doorbelasting aan WM (deels) kunnen komen te vervallen.
Dit risico achten wij beperkt. De uitbreiding van de personeelsformatie van het NMVW ten gevolge van het bovenstaande is beperkt. Bij staken van dienstverlening en doorberekening aan het WM zijn de risico's overzichtelijk en door het deels hanteren van arbeidsovereenkomsten voor bepaalde tijd en door natuurlijk verloop zijn de financiële gevolgen beperkt.

Tot slot zijn de huurovereenkomsten voor de panden van Afrika Museum en het Tropenmuseum respectievelijk per 1 januari 2017 en per 1 januari 2018 met ongewijzigde voorwaarden met 4 jaar verlengd; er is derhalve de komende jaren geen risico van onverwachte of aanzienlijke huurverhogingen of wijziging van huurvoorwaarden.

Samenstelling directie

De directie werd gevoerd door drs. K.J. (Stijn) Schoonderwoerd, statutair directeur/bestuurder, algemeen directeur. Hij is benoemd per 01-06-2012 voor onbepaalde tijd.

Stijn Schoonderwoerd
algemeen directeur

Verslag Raad van Toezicht

Tot 1 mei 2017 was de Raad van Toezicht van het Nationaal Museum van Wereldculturen als volgt samengesteld:

De heer R. van den Bergh, voorzitter
De heer L.J. de Waal
Mevrouw P.W. Kruseman
De heer mr. J. Lamens
Mevrouw drs. C van Rappard-Boon
Mevrouw mr. Sj. A. Rullmann
De heer prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker

Per 1 mei 2017 was de Raad van Toezicht van het Nationaal Museum van Wereldculturen als volgt samengesteld:

De heer L.J. de Waal, voorzitter
Mevrouw P.W. Kruseman
De heer mr. J. Lamens
Mevrouw drs. C van Rappard-Boon
Mevrouw mr. Sj. A. Rullmann
De heer prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker
Mevrouw P.E. de Weichs de Wenne
Mevrouw M.J.L.L. van der Poel
Mevrouw L.A.M. van der Linden

In het kader van de verregaande samenwerking met het Wereldmuseum werd met ingang van 1 mei 2017 een nieuwe Raad van Toezicht gevormd. Beiden stichtingen kennen immers dezelfde samenstelling van de Raad, hetgeen betekende dat de NMVW-raad veranderingen onderging. Met ingang van de integratiedatum is het aantal leden van de Raad van Toezicht vastgesteld op negen inclusief de voorzitter, in de verhouding zes met een NMVW achtergrond en drie met een Rotterdamse achtergrond. Na één jaar, dus in 2018, zullen twee leden aftreden (uit iedere categorie één), zodat het uiteindelijke aantal uitkomt op zeven leden in de verhouding vijf 'NMVW' en twee 'Rotterdam'. Het College van B&W van Rotterdam benoemt de leden met een Rotterdamse achtergrond in de Raad van Toezicht van het Wereldmuseum. De overige leden worden niet ter goedkeuring aan het College voorgelegd. Bij deze gelegenheid is een nieuw rooster van aftreden vastgesteld welke is toegevoegd aan dit verslag.

De Raad van Toezicht vergaderde in 2017 regulier op 28 maart, 7 juli, 29 september en 15 december. Op de agenda stonden naast financiële zaken ook de bestuurlijk-organisatorische samenwerking met het Wereldmuseum, de verbouwing van het Tropenmuseum, de op voorhanden verbouwing van het Afrika Museum, de opvolging van de uitkomsten van het medewerkerstevredenheidsonderzoek, het sponsorbeleid en het collectiebeleid. Bovendien maakte de Raad van Toezicht kennis met de nieuwe leden van het management team. Op 25 januari en 8 februari vonden extra vergaderingen plaats over de samenwerking met het Wereldmuseum.

De verschillende commissies (Auditcommissie, Remuneratie, Museale Zaken en Commissie Rotterdam) kwamen verschillende malen bijeen met de Directie en MT-leden.

De Raad voerde daarnaast een halfjaarlijks gesprek met de Ondernemingsraad op 21 september over onder meer de werkdruk en het HR-beleid.

De Raad van Toezicht kijkt met tevredenheid terug op 2017. Getuige een groot aantal indicatoren ontwikkelde de organisatie zich sterk en nam de maatschappelijke relevantie van de drie musea toe. De hoeveelheid en de veelzijdigheid van de activiteiten waren aanzienlijk, en de Raad heeft dan ook waardering voor de grote inzet van de medewerkers en het management.

Bijzonder was bovendien de afronding van het intensieve proces dat leidde tot de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst met het Wereldmuseum in Rotterdam per 1 mei 2017. Daardoor kon niet alleen de toekomst van een belangrijk museum in een belangrijke stad worden zeker gesteld, maar werd ook NMVW-organisatie verder versterkt en geprofessionaliseerd. De Raad is ervan overtuigd dat de nieuwe constellatie voor beide stichtingen herkenbare voordelen oplevert.

De Raad van Toezicht is tevreden met het financiële resultaat, maar wijst erop dat het noodzakelijk was om een batig saldo te laten ontstaan toen bleek dat de Minister onverwacht de subsidie voor de periode 2013-2016 aanzienlijk lager vaststelde. Een dergelijke ingreep draagt niet bij aan het vertrouwen in bestendig

overheidsbeleid. In datzelfde kader spreekt de raad zijn teleurstelling uit over de opstelling van het Ministerie in de discussie die het museum heeft gevoerd over de hoogte van de bekostiging voor de huisvesting en de collectiefunctie. Dat de bekostiging voor zowel de huisvesting en als de collectiefunctie te laag zijn vastgesteld blijkt uit de zgn. categoriale exploitatierekening; het museum kan diens wettelijke collectietaak nu alleen financieren ten laste van de exploitatie.

De Raad van Toezicht en Directie onderschrijven de aanbevelingen van de Code Cultural Governance c.q. de principes van de Governance Code Cultuur. Deze code wordt integraal toegepast. De Raad zal in 2018 weer een zelfevaluatie uitvoeren, gericht op het eigen functioneren.

De bezoldiging van de Directie van het Nationaal Museum van Wereldculturen valt binnen de WNT norm. In de jaarrekening is de bezoldiging van de directie van het museum vermeld. De leden en de voorzitter van de Raad van Toezicht voeren hun functie onbezoldigd uit.

In de navolgende overzichten worden de nevenactiviteiten van de Directie en leden van de Raad van Toezicht en het rooster van optredens weergegeven.

De heer L.J. de Waal, voorzitter

Overzicht nevenactiviteiten van leden Raad van Toezicht en Directie van stichting NMVW

<p>Dhr. L.J. de Waal Voorzitter RvT NMVW</p>	<p>Voorzitter Nationaal Contactpunt (NCP) voor de OESO-Richtlijnen Lid Raad van Commissarissen Werkse! (het "Werkbedrijf" te Delft) Voorzitter Raad van Toezicht Pantar (werk- leerbedrijf Amsterdam) Voorzitter Raad van Advies Nationaal Fonds Kunstbezit Commissaris coöperatie DE Ramplaankwartier Lid bestuur Veteraneninstituut Voorzitter bestuur Stichting VHV (Vrienden van de vakbondshistorie) Lid Adviescommissie geschilbeslechting prestatieafspraken Woningwet</p>
<p>Mevr. P.W. Kruseman Lid RvT NMVW</p>	<p>Vicevoorzitter Raad van Commissarissen Koninklijk Instituut voor de Tropen Vicevoorzitter Bestuur Nationaal Fonds 4 en 5 mei Lid Raad van Commissarissen Vereniging Hendrick de Keyser</p>
<p>Dhr. mr. J. Lamens Lid RvT NMVW</p>	<p>Raadsheer-plaatsvervanger Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden Lid Redactieraad van het Nederlands Tijdschrift voor Fiscaal Recht (SDU) Redactieraad van Highlights & Insights on European Taxation (Kluwer)</p>
<p>Mevr. drs. C van Rappard-Boon Lid RvT NMVW</p>	<p>Commissaris Vereniging Historisch Scheepvaart Museum Voorzitter van de aankoopcommissie van het Mondriaan Fonds Bestuurslid Keijser Stichting</p>
<p>Mevr. mr. Sj. A. Rullmann Lid RvT NMVW</p>	<p>Voorzitter klachtencommissie NICAM (Netherlands Institute for the Classification of Audio-visual media/Kijkwijzer) Voorzitter Reclame Code Commissie Lid bestuur Amsterdams Juridisch Genootschap, notariële vereniging Voorzitter Huisartsen Klachtencommissie Amsterdam tot 1 april 2017 Lid Ledenraad Koninklijk Instituut voor de Tropen</p>
<p>Dhr. prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker Lid RvT NMVW</p>	<p>Rector magnificus en voorzitter van het College van Bestuur Universiteit Leiden Bestuurslid Stichting Medical Delta Member Strategic Advisory Committee HealthRI Lid Curatorium Stichting Nederlands Instituut voor het Nabije Oosten Lid Raad van Toezicht Veerstichting Lid Raad van Advies Collegium Musicum Raadsheer-plaatsvervanger Gerechtshof 's-Hertogenbosch Hoofdredacteur onrechtmatige daad (losbladig) Kluwer Rechter-plaatsvervanger Rechtbank Noord-Holland Lid redactieraad Tekst & Commentaar Lid Stichting Vrienden Katholieke Studentenpastoraat</p>
<p>Mevr. P.E. de Weichs de Wenne Lid R RvT NMVW</p>	<p>Zakelijk Directeur Dordrechts Museum</p>

Mevr. M.J.L.L. van der Poel Lid R RvT NMVW	Director Consulting Expert CGI Nederland Treasurer Child Helpline International
Mevr. L.A.M. van der Linden Lid R RvT NMVW	Projectcoördinator Kenniscentrum Creating 010, Hogeschool Rotterdam Voorzitter commissies Projectinvestering Erfgoed- en Beeldende Kunstinstituten, en Samenwerking Musea, Mondriaan Fonds Adviseur sector Amateurkunst en Cultuur in de wijken, Gemeente Utrecht Bestuurslid Stichting Freehouse, Social Design Adviseur onderzoek Indisch Wetenschappelijk Instituut
Drs. K.J. Schoonderwoerd	Algemeen Directeur Tropenmuseum, Afrika Museum en Museum Volkenkunde Algemeen Directeur Stichting Wereldmuseum Rotterdam (v.a. 01-05-2017) Lid Raad van Toezicht SieboldHuis Lid Raad van Toezicht Fonds Podiumkunsten Voorzitter Dansersfonds '79 Lid Benoemingsadviescommissie voor de Raad voor Cultuur (tot 31-07-2017) Lid Benoemingsadviescommissie voor de Adviescommissie Restitutieverzoeken Cultuurobjecten en Tweede Wereldoorlog Lid Bestuur Museumvereniging (v.a. 22-05-2017)

Raad van Toezicht Rooster van Aftreden

	Geboortedatum	Commissie	Aantreden	Aftreden
Dhr. L.J. de Waal (voorzitter)	04-11-1950	Remuneratie Commissie; Commissie R'dam	01-04-2014	01-04-2018 (herbenoembaar; tot 01-04-2020 *)
Mevr. P.W. Kruseman	02-12-1942	Commissie Museale zaken	01-04-2014	01-04-2018
Dhr. mr. J. Lamens	05-02-1949	Audit Commissie	01-04-2014	01-04-2018
Mevr. drs. C van Rappard-Boon	17-06-1944	Commissie Museale zaken; Contactpersoon OR	01-04-2014	01-04-2018 (herbenoembaar tot 01-04-2019 *)
Mevr. mr. Sj. A. Rullmann	06-12-1947	Contactpersoon OR	01-04-2014	01-04-2018 (herbenoembaar tot 01-04-2022 *)
Dhr. prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker	23-06-1954	Remuneratie Commissie	01-04-2014	01-04-2018 (herbenoembaar tot 01-04-2021 *)
Mevr. P.E. de Weichs de Wenne	22-11-1969	Commissie R'dam	01-05-2017	01-05-2021 (herbenoembaar)
Mevr. M.J.L.L. van der Poel	13-03-1970	Audit Commissie; Commissie R'dam	01-05-2017	01-04-2018
Mevr. L.A.M. van der Linden	19-01-1957	Museale Zaken; Commissie R'dam	01-09-2017	01-09-2021 (herbenoembaar)

Prestatiegegevens : Activiteit en bereik

		HUIDIG		ACTIVITEITEN		VORIG	
		BOEKJAAR		PLAN		BOEKJAAR	
	TENTOONSTELLINGEN	Aantal Tentoon-stellingen	Aantal Bezoek	Aantal Tentoon-stellingen	Aantal Bezoek	Aantal Tentoon-stellingen	Aantal Bezoek
1	Tijdelijke tentoonstellingen	18		12			
Totaal bezoeken (2+3+4+5)			452.284		400.000		420.693
2	Reguliere bezoeken		394.380		349.820		361.321
3	Bezoeken po		26.886		24.000		29.811
4	Bezoeken vo		24.667		26.180		29.561
5	Bezoeken mbo/ ho		6.351		0		0
Specificatie van totaal bezoeken							
6	Gratis bezoeken		49.910		36.000		34.739
7	Betaalde bezoeken		402.374		364.000		385.954
Overige bezoeken:							
8	Bezoeken website totaal		1.595.142		1.395.000		
9	Aantal unieke bezoekers website		1.190.456		1.073.000		1.254.776
	OVERIGE ACTIVITEITEN	Aantal Act.	Aantal deelnemers	Aantal Act.	Aantal deelnemers	Aantal Act.	Aantal deelnemers
10	Schoolgebonden activiteiten:	2.360	57.904	1.830	50.180		
11	waarvan po	878	26.886				
12	waarvan vo	1.159	24.667				
13	waarvan mbo/ ho	323	6.351				
14	Openbare activiteiten	2.213	83.005	1.200	48.500		
15	Totaal overige activiteiten (10+14)	4.573	140.909	3.030	98.680		

N.B. de vergelijkende cijfers zijn opgenomen voor zover deze zijn vermeld in de jaarverantwoording 2016.

Activiteiten en bereik specifiek ten behoeve verantwoording Amsterdams Fonds voor de Kunst

	HUIDIG		ACTIVITEITEN	
	BOEKJAAR		PLAN	
Producterende activiteiten	Aantal Activiteiten	Aantal Bezoeken	Aantal Tentoonstellingen	Aantal Bezoek
Eigen producties	0		11	
Co producties	0		0	
Internationale (co) producties	0		0	
Totaal nieuwe producties	0		11	
Binnenlandse reprises	0		2	
Internationale reprises	0		0	
Totaal reprises	0		2	
Uitvoeringen van producties en reprises	Aantal Uitvoeringen	Aantal Bezoeken	Aantal Uitvoeringen	Aantal Bezoeken
Uitvoeringen in Amsterdam	1.299	43.268	3	139.000
Uitvoeringen in de rest van Nederland	54	1.426	10	162.500
Uitvoeringen in het buitenland			0	0
Buurtgerichte activiteiten			2	250
Totaal uitvoeringen	1.353	44.694	15	301.750
Totaal Amsterdam	1.299	43.268	5	139.250
Digitale activiteiten	0	0	0	0

	HUIDIG		ACTIVITEITEN	
	BOEKJAAR		PLAN	
Cultuureducatie	Aantal Lessen	Aantal Deelnemers	Aantal Lessen	Aantal Deelnemers
Schoolgebonden activiteiten binnen Amsterdam				
PO	167	7.666	530	12.000
VMBO	19	589	160	2.600
VO	47	1.915	260	8.700
S(V)O	52	1.082	55	1.700
Schoolgebonden activiteiten buiten Amsterdam				
PO	3	278	500	12.000
VMBO	15	354	75	2.350
VO	31	661	150	8.300
S(V)O	5	133	100	2.350
Niet-schoolgebonden activiteiten binnen Amsterdam				
0-4 jaar	0	0	0	0
4-12 jaar	185	5.494	530	12.500
12-18 jaar	829	26.522	420	11.500
> 18 jaar	0	0	0	0
Niet-schoolgebonden activiteiten buiten Amsterdam				
0-4 jaar	0	0	0	0
4-12 jaar	0	0	500	12.500
12-18 jaar	0	0	225	12.000
> 18 jaar	0	0	0	0
Totaal Amsterdam	1.299	43.268	1.955	49.000
Totaal buiten Amsterdam	54	1.426	1.550	49.500
Digitale activiteiten	0	0	0	0

N.B. de in het activiteitenplan opgenomen aantallen hebben betrekking op geheel NMVW, de subsidie is echter specifiek bestemd voor de activiteiten van het Tropenmuseum Junior. De verantwoorde aantallen betreffen dan ook TMJ. Voor 2018 zal deze wijziging bij het AFK worden doorgevoerd.

JAARREKENING 2017

Balans per 31 december 2017 na resultaatbestemming

		31-12-2017	31-12-2016
		€	€
ACTIVA			
I	Materiële vaste activa	4.730.893	5.098.448
	Totale Vaste Activa	4.730.893	5.098.448
II	Vorraden	254.959	271.568
III	Vorderingen	2.840.304	2.318.175
IV	Effecten	744.660	751.902
V	Liquide middelen V	7.913.617	5.423.771
	Totale Vlottende Activa	11.753.540	8.765.416
TOTALE ACTIVA		16.484.433	13.863.864
PASSIVA			
VI	Algemene reserve	2.448.437	2.581.245
VII	Bestemingsreserves	1.060.604	1.060.604
VIII	Bestemmingsfonds OCW	805.298	663.084
	Bestemmingsfonds OCW Collectiebeheer	-	-
IX	Overige bestemmingsfondsen	4.569.878	4.245.215
	Totale Eigen vermogen	8.884.217	8.550.148
X	Aankoopfonds Collectie	172.948	172.948
	Aankoopfonds	172.948	172.948
XI	Voorziening groot onderhoud	2.128.220	-
XII	Overige voorzieningen	56.861	59.854
	Totale Voorzieningen	2.185.081	59.854
XIII	Langlopende schulden	813.368	1.008.246
	Totale Langlopende schulden	813.368	1.008.246
XIV	Crediteuren	1.473.739	908.167
XV	Belasting en premies sociale verzekering	287.066	313.188
XVI	Overige schulden en overlopende passiva	2.668.014	2.851.313
	Totale Kortlopende schulden	4.428.819	4.072.668
TOTALE PASSIVA		16.484.433	13.863.864
	solvabiliteit	0,54	0,62
	Liquiditeit	2,65	2,15

Categoriale exploitatierekening	2017	Begroting	2016
	€	€	€
BATEN			
Eigen inkomsten			
1 Publieksinkomsten binnenland	4.401.977	3.758.000	3.830.654
2 <i>Kaartverkoop</i>	3.001.073	2.604.000	2.554.126
3 <i>Overige publieksinkomsten</i>	1.400.904	1.154.000	1.276.528
4 Totaal publieksinkomsten	4.401.977	3.758.000	3.830.654
5 <i>Overige directe inkomsten</i>	118.222	43.000	82.267
6 Totaal overige directe inkomsten (4+5)	4.520.199	3.801.000	3.912.921
7 Indirecte inkomsten	520.098	121.500	219.190
8 <i>Private middelen - particulieren</i>	170.031	120.605	208.427
9 <i>Private middelen - bedrijven</i>	17.471	30.000	30.173
10 <i>Private middelen - private fondsen</i>	217.000	194.324	235.000
11 <i>Private middelen - goede doelenloterijen</i>	1.104.751	1.012.749	698.366
Totaal bijdragen uit private middelen	1.509.253	1.357.678	1.171.966
12 (8+9+10+11)			
13 Totale eigen inkomsten (6+7+12)	6.549.550	5.280.178	5.304.077
14 Totaal structureel OCW (15+16+17)	16.744.536	16.295.086	8.602.457
15 <i>OCW: Regeling specifiek cultuurbeleid</i>	10.250.578	10.538.874	7.741.277
16 <i>OCW: Erfgoedwet onderdeel huisvesting</i>	3.387.507	2.756.212	861.180
17 <i>OCW: Erfgoedwet onderdeel collectiebeer</i>	3.106.451	3.000.000	
18 Structurele subsidie gemeente	201.740	199.790	199.790
19 Totaal structurele subsidies (14+18)	16.946.276	16.494.876	8.802.247
20 Incidentele publieke subsidies	382.217	289.936	6.059.907
21 Totaal subsidies (19+20)	17.328.493	16.784.812	14.862.154
TOTALE BATEN (13+21)	23.878.043	22.064.990	20.166.231
LASTEN			
1 Personeelslasten	7.778.790	7.771.713	7.411.369
2 Huisvestingslasten	6.925.030	7.034.956	5.780.054
3 Afschrijvingen	1.196.471	1.256.282	1.306.550
4 Aankopen	141.813	55.000	543.175
5 Overige lasten	7.502.343	7.190.846	6.452.890
TOTALE LASTEN (1+2+3+4+5)	23.544.447	23.308.797	21.494.038
6 SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	333.596	-1.243.807	-1.327.807
7 Saldo rentebaten/-lasten	473	0	9.680
Saldo bijzondere baten/lasten	0	0	720
8 Mutatie aankoopfonds			
EXPLOITATIERESULTAAT	334.069	-1.243.807	-1.317.406
RESULTAATBESTEMMING:			
Algemene reserve	102.917	-165.083	-126.578
Bestemmingsreserves	-	-	-
Bestemmingsfonds OCW	-93.511	-644.874	-2.499.773
Overige bestemmingsfondsen	324.663	-433.850	1.308.944
TOTAAL RESULTAATBESTEMMING	334.069	-1.243.807	-1.317.407

CATEGORIALE & FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING 2017

(bedragen x 1.000 Euro)

Functioneel	Totaal	Publieksactiviteiten	Collectiebeheer	Algemeen beheer
BATEN				
Directe inkomsten	4.520	4.434	70	16
<i>Publieksinkomsten totaal</i>	4.402	4.386	16	0
Publieksinkomsten buitenland				
Publieksinkomsten binnenland	4.402	4.386	16	0
<i>Waarvan kaartverkoop</i>	3.001	3.001	0	
<i>Waarvan overig</i>	1.401	1.385	16	
<i>Sponsorinkomsten</i>		0	0	0
<i>Overige inkomsten</i>	118	48	54	16
Indirecte inkomsten	520	0	0	520
<i>Bijdragen uit private middelen</i>	1.509	736	143	631
<i>Waarvan particulieren</i>	170		143	27
<i>Waarvan bedrijven</i>	17			17
<i>Waarvan private fondsen</i>	217	217		
<i>Waarvan goede doelenloterijen</i>	1.105	519	0	586
Totaal eigen inkomsten	6.550	5.169	213	1.167
Subsidies				
Structurele subsidie OCW	16.744	9.563	5.889	157
<i>Waarvan exploitatiebijdrage</i>	10.251	10.251		
<i>Waarvan exploitatiebijdrage naar CB</i>		-1.946	1.946	
<i>Waarvan huisvesting</i>	3.388	1.841	1.311	236
<i>Waarvan collectiebeheer</i>	3.106		3.106	
Structurele subsidie provincie				
Structurele subsidie gemeente	202	202		
Structurele subsidie ander orgaan				
Overige subsidies/bijdragen	382	143	56	184
<i>Subsidies uit publieke middelen</i>	382	143	56	184
Totale Subsidies / Bijdragen	16.193	9.908	5.945	341
TOTALE BATEN	23.878	15.660	6.631	1.587
LASTEN				
Personeelslasten	7.779	3.802	2.512	1.465
Huisvestingslasten	6.925	3.599	2.783	543
Afschrijvingen	1.196	237	0	960
Aankopen	142	0	142	0
Overige lasten	7.502	6.246	624	632
TOTALE LASTEN	23.544	13.884	6.061	3.599
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	333	1.776	571	-2.013
Saldo rentebaten/lasten	0			0
Mutatie aankoopfonds				
SALDO UIT BEDRIJFSVOERING	334	1.776	571	-2.012
Toerekening algemeen beheer	0	-1.442	-571	2.012
EXPLOITATIERESULTAAT	334	334	0	0

Kasstroomoverzicht

	2017	2016
Resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening	333.596	1.317.807
Aanpassing voor:		
- afschrijvingen	1.196.471	1.306.550
- mutatie investeringsbijdrage	-164.374	-319.755
- mutatie in effecten	7.242	-52.603
- mutatie in voorraden	16.609	13.379
- mutatie in vorderingen	-522.129	528.899
- mutatie in kortlopende schulden	327.675	233.642
- mutatie in langlopende schulden	-30.504	209.734
- mutatie voorzieningen	2.125.229	541
	<u>2.956.219</u>	<u>1.920.387</u>
Bruto kasstroom uit bedrijfsoperaties	3.289.815	592.580
Ontvangen interest	473	10.338
	<u>473</u>	<u>10.338</u>
Netto kasstroom uit operationele activiteiten	473	10.338
Investeringen in:		
- Materiele vaste activa	1 -800.443	-1.015.837
	<u>-800.443</u>	<u>-1.015.837</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-800.443	-1.015.837
Aflossing langlopende schulden	2 0	0
Opname langlopende schulden	0	0
	<u>0</u>	<u>0</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	0	0
Mutatie liquide middelen	<u>2.489.845</u>	<u>-412.919</u>
Liquide middelen eind boekjaar	7.913.616	5.423.771
Liquide middelen begin boekjaar	5.423.771	5.836.690
Mutatie	<u>2.489.845</u>	<u>-412.919</u>
Ad 1. Investeringen volgens materiële vaste activa overzicht	828.918	1.152.312
Nog te betalen investeringen	28.475	136.475
Op te nemen onder investeringskasstroom	<u>800.443</u>	<u>1.015.837</u>

Ad 2. De mutaties in de langlopende schulden leiden niet tot enige kasstroom daar hier sprake is van schenkingen en ontvangen investeringsbijdragen die jaarlijks vrijvallen.

Grondslagen voor de financiële verslaggeving

Algemeen

Doelstelling en voornaamste activiteiten

De onderneming, gevestigd te Leiden op de Steenstraat 1, is een stichting met als doel huidige en toekomstige generaties inzicht te geven in de geschiedenis en ontwikkeling van niet- westerse culturen. Een belangrijk element daarin is de aandacht voor de wisselwerking tussen die culturen en de contacten met onze cultuur. Hiermee beoogd het museum bij een breed publiek een blijvend begrip en respect voor andere culturen te bevorderen.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2017, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2017.

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en met de bepalingen van en krachtens de Wet normering topinkomens (WNT). De richtlijnen in dit handboek sluiten zoveel mogelijk aan op de bepalingen van Titel 9 BW2 en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 640). De in het handboek getelde eisen beogen enerzijds duidelijkheid te bieden aan de instellingen zelf en anderzijds uniformiteit te bevorderen in de presentatie en aan de te leveren (financiële) gegevens.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn ten gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld

Verbonden partijen

Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen en het Wereldmuseum te Rotterdam zijn per 1 mei 2017 een verregaande samenwerking aangegaan welke is vormgegeven door een personele unie op het niveau van de Raad van Toezicht, de directie en het management. Door de wettelijke bepalingen en strikte scheiding van economische eenheid, geen sprake van een groepsrelatie

Belastingplicht

De organisatie doet onderzoek naar eventuele belastingplicht voor de vennootschapsbelasting. Vooralnog heeft de inspecteur nog geen definitief standpunt ingenomen omtrent het voeren van een fiscale boekhouding. Vooruitlopend hierop heeft de onderneming over 2017 de fiscale winst berekend in overeenstemming met de rekenregels welke door de inspectie met andere musea is overeengekomen. Resultaat hiervan is dat er naar verwachting geen vennootschapsbelasting over 2017 afgedragen hoeft te worden.

Begroting

Uitgangspunt van de begroting 2017 is de bij het Ministerie van OC&W ingediende meerjarenbegroting 2017-2020. De jaarbegroting 2017 is op 13 december 2016 vastgesteld door de Raad van Toezicht van het NMVW.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Collectie

De collectie is niet gewaardeerd op de balans. De collectie is grotendeels eigendom van de Staat der Nederlanden. Een zeer gering deel van de collectie is eigendom van de Stichting Afrika Collecties. Deze stichting heeft de betreffende collectie in bruikleen aan het museum gegeven. Het museum draagt zorg voor het beheer van en onderzoek aan de totale collectie. Aankopen voor de collectie worden direct ten laste van de exploitatie verantwoord.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling

Algemeen

De cijfers over 2016 zijn geherrubriceerd teneinde vergelijkbaarheid met 2017 mogelijk te maken. Dit heeft met name betrekking op de huisvestingslasten. De herrubricering heeft geen effect op het vermogen, resultaat of balanstotaal.

Voor zover niet anders is vermeld, worden activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde. Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten worden in de exploitatierekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen.

Personele lasten zijn verantwoord in overeenstemming met het normenkader van de Beleidsregels Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Opbrengsten worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de handelsgoederen zijn overgedragen aan de koper

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de onderneming.

Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft

Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, en overige schulden. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: overige vorderingen, geldmiddelen, effecten en overige (financiële) verplichtingen. De stichting maakt alleen gebruik gemaakt van primaire financiële instrumenten en niet van afgeleide financiële instrumenten (derivaten). Voorts heeft de stichting geen handelsportefeuille van financiële instrumenten verworven of zijn deze aangegaan met het doel de instrumenten op korte termijn te verkopen.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Na de eerste opname worden financiële instrumenten gewaardeerd op de hierna beschreven manier bij vorderingen en schulden.

Verstreckte leningen en overige vorderingen

Verstreckte leningen en overige vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, verminderd met bijzondere waardeverminderingsverliezen.

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen

Langlopende en kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

De aflossingsverplichtingen voor het komend jaar van de langlopende schulden worden opgenomen onder kortlopende schulden.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN

Materiële vaste activa

De bedrijfsgebouwen en -terreinen, machines en installaties, andere vaste bedrijfsmiddelen en materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering en vooruitbetalingen op materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen hun kostprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De kostprijs van de genoemde activa bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschafprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op bedrijfsterreinen en op materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering, alsmede vooruitbetalingen op materiële vaste activa wordt niet afgeschreven. Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering.

De navolgende afschrijvingspercentages worden gehanteerd:

Bedrijfsgebouwen	Verbouwing / Tuin en Park	: 6,67%-20%
Machines en Installaties	Bedrijfsinstallaties	: 10%
Andere vaste bedrijfsmiddelen	Inventaris en inrichting	: 6,67%-33,33%
Andere vaste bedrijfsmiddelen	Andere vaste bedrijfsmiddelen	: 6,67%-33,33%

De collecties en verzamelingen worden niet gewaardeerd aangezien deze geen eigendom zijn van de stichting.

Voorraad

Voorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, vermeerderd met overige kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. De opbrengstwaarde is gebaseerd op de meest betrouwbare schatting van het bedrag dat de voorraden maximaal zullen opbrengen, onder aftrek van nog te maken kosten.

Onderhanden activiteiten

Onder onderhanden activiteiten zijn de kosten van tentoonstellingen verantwoord die nog niet afgesloten zijn. Bij een verwacht negatief resultaat wordt, op het moment dat dit bekend is, een voorziening getroffen. Het bedrag van de voorziening wordt in mindering gebracht op het onderhanden werk.

Vorderingen

Vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde onder aftrek van een voorziening voor oninbaarheid.

Effecten

De effecten worden gewaardeerd tegen beurswaarde ultimo boekjaar.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

EIGEN VERMOGEN

Bestemmingsreserves

De beperkte bestedingsmogelijkheid van de bestemmingsreserve is door de directie bepaald, en betreft geen verplichting, het bestuur kan deze beperking zelf opheffen.

Bestemmingsfondsen

Bestemmingsfondsen betreffen middelen die zijn verkregen met een door derden aangegeven specifieke bestemming.

Bestemmingsfonds OCW

Conform het handboek verantwoording cultuursubsidies instellingen 2017-2020 dient een deel van het resultaat te worden toegevoegd aan het bestemmingsfonds OCW. Het resultaat wordt verdeeld op basis van een verhouding tussen de eigen inkomsten en de structureel ontvangen subsidie voor exploitatiebijdragen.

VOORZIENINGEN

Een voorziening wordt in de balans opgenomen, wanneer er sprake is van

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Indien (een deel van) de uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk door een derde worden vergoed bij afwikkeling van de voorziening, wordt de vergoeding als afzonderlijk actief gepresenteerd.

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen.

Voorziening groot onderhoud

De voorziening groot onderhoud is gevormd voor verwachte kosten van periodiek groot onderhoud aan de panden, installaties e.d. in Leiden en 's-Gravezande, op basis van het geschatte bedrag van het groot onderhoud en de periode tussen de werkzaamheden voor groot onderhoud. De uitgaven van groot onderhoud worden verwerkt ten laste van de onderhoudsvoorziening voor zover deze is gevormd voor de beoogde kosten. Indien de kosten van groot onderhoud uitgaan boven de boekwaarde van de voor het desbetreffende actief aangehouden voorziening, worden de (meer)kosten verwerkt ten laste van de exploitatierekening.

Voorziening jubilea uitkering

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft het geschatte bedrag van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen. De berekening is gebaseerd op gedane toezeggingen, blijfkansen en leeftijden.

LANGLOPENDE SCHULDEN

Investeringsbijdragen

Ontvangen investeringsbijdragen ten behoeve van materiële vaste activa worden verantwoord onder de langlopende schulden onder de post investeringsbijdragen. Deze bijdragen vallen vrij ten gunste van de exploitatierekening overeenkomstig de afschrijving op de met deze subsidies en bijdragen verkregen materiële vast activa.

Langlopende schulden

Schulden met een resterende looptijd van meer dan één jaar worden aangeduid als langlopend. De aflossingsverplichtingen voor het komende jaar wordt onder de kortlopende schulden opgenomen. Na de eerste waardering tegen reële waarde worden schulden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

GRONDSLAGEN VOOR RESULTAATSBEPALING

Opbrengstverantwoording

Subsidies en overige bijdragen

Projectsubsidies- en bijdragen worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruit ontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de groep zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden. De exploitatiesubsidie OCW ter compensatie van door de stichting gemaakte kosten worden systematisch als opbrengsten in de exploitatierekening opgenomen in dezelfde periode als die waarin de kosten worden gemaakt. Een eventueel overschot of tekort wordt via een door OCW voorgeschreven systematiek via resultaatbestemming ten gunste of ten laste van het bestemmingsfonds OCW gebracht. Na afloop van de cultuurperiode 2017-2020 beslist OCW of het bestemmingsfonds dient te worden terugbetaald danwel door de stichting mag worden ingezet ten behoeve de nieuwe cultuurperiode.

Personeelsbeloningen

De beloningen van het personeel worden als last in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere

opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de stichting.

Voor de beloningen met opbouw van rechten, sabbatical leave, winstdelingen en bonussen worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Ontvangen bijdragen voortvloeiend uit levensloopregelingen worden in aanmerking genomen in de periode waarover deze bijdragen zijn verschuldigd. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen (inclusief ontslag-vergoedingen) aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening opgenomen.

De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Pensioenen

De pensioenen zijn ondergebracht bij het Pensioenfonds Zorg en Welzijn. Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan het pensioenfonds verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door het fonds of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

Voor een op balansdatum bestaand overschot bij het pensioenfonds wordt een vordering opgenomen als de onderneming de beschikkingsmacht heeft over dit overschot, het waarschijnlijk is dat het overschot naar de onderneming zal toevloeien en de vordering betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De door het fonds verzorgde pensioenregeling is een toegezegde pensioenregeling. De Stichting heeft geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort bij het fonds, anders dan het voldoen van hogere toekomstige premies. De dekkingsgraad van het fonds bedraagt per 31 december 2017 101%.

Leasing

De onderneming kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

Als de stichting optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Vergoedingen die worden ontvangen als stimulering voor het afsluiten van een overeenkomst worden verwerkt als een vermindering van de leasekosten over de leaseperiode. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten en rentelasten en soortgelijke kosten

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren.

Overige baten en lasten

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop zij betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld op basis van de indirecte methode.

Toelichting op de balans per 31 december 2017

(in euro's)

VASTE ACTIVA**I Materiële vaste activa**

	Verbouwing/ Tuin en Park	Bedrijfs- installaties	Inventaris en inrichting	Andere vaste bedrijfs- middelen	Totaal
Stand per 1 januari					
Aanschaffingswaarde	5.943.334	1.347.445	9.367.190	4.971.178	21.629.147
Cumulatieve afschrijvingen	<u>-3.279.459</u>	<u>-1.292.559</u>	<u>-8.512.492</u>	<u>-3.446.189</u>	<u>-16.530.699</u>
Boekwaarde per 1 januari	<u>2.663.875</u>	<u>54.886</u>	<u>854.698</u>	<u>1.524.989</u>	<u>5.098.448</u>
Mutaties					
Investerings	500.896	1.659	205.649	120.714	828.918
Desinvesteringen	0	0	0	0	0
Afschrijving desinvesteringen	0	0	0	0	0
Correctie oude jaren	0	0	0	0	0
Afschrijvingen	<u>-457.473</u>	<u>-14.663</u>	<u>-261.845</u>	<u>-462.492</u>	<u>-1.196.473</u>
	<u>43.423</u>	<u>-13.004</u>	<u>-56.196</u>	<u>-341.778</u>	<u>-367.555</u>
Stand per 31 december					
Aanschaffingswaarde	6.444.230	1.349.104	9.572.839	5.091.892	22.458.065
Cumulatieve afschrijvingen	<u>-3.736.932</u>	<u>-1.307.222</u>	<u>-8.774.337</u>	<u>-3.908.681</u>	<u>-17.727.172</u>
Boekwaarde per 31 december	<u>2.707.298</u>	<u>41.882</u>	<u>798.502</u>	<u>1.183.211</u>	<u>4.730.893</u>

De verzekerde waarde bedraagt € 9.744.934.

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
--	-------------------	-------------------

VLOTTENDE ACTIVA

II Voorraden

Overige voorraden

Publicaties c.q. voorraad museumwinkel	<u>254.959</u>	<u>271.568</u>
	<u>254.959</u>	<u>271.568</u>

III Vorderingen

31-12-2017   31-12-2016

Debiteuren

Te ontvangen per 31 december	<u>181.594</u>	<u>124.058</u>
	<u>181.594</u>	<u>124.058</u>

In de vorderingen op handelsdebiteuren is een bedrag begrepen van € 0 (2016: € 0) met een resterende looptijd langer dan 1 jaar.

Overige vorderingen en overlopende activa

Omzetbelasting	763.056	516.880
Te ontvangen bedragen	613.975	612.243
Te ontvangen rente	0	1.300
Voorschotten personeel	1.865	3.219
Vooruitbetaalde bedragen	788.789	723.955
Museumkaart	491.025	334.651
Diversen	<u>0</u>	<u>1.869</u>
	<u>2.658.710</u>	<u>2.194.117</u>
	<u>2.840.304</u>	<u>2.318.175</u>

In de overige vorderingen is begrepen een bedrag van € 0 (2016: € 0) met een resterende looptijd langer dan 1 jaar .

IV Effecten

Effecten	<u>744.660</u>	<u>751.902</u>
----------	----------------	----------------

De effectenrekening is afkomstig uit de nalatenschap van Fritz Liefkes.

V Liquide middelen

Gelden onderweg	78.091	81.790
Kredietinstellingen	<u>7.835.526</u>	<u>5.341.981</u>
	<u>7.913.617</u>	<u>5.423.771</u>

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting. De onder de liquide middelen opgenomen deposito's betreffen uitsluitend deposito's die direct of vervroegd opvraagbaar zijn.

EIGEN VERMOGEN

Algemene reserve

Het resultaat dat resteert na dotatie en onttrekking aan de bestemmingsfondsen en de vervangingsreserve installaties, ofwel het resultaat uit de reguliere exploitatie van het museum, bedraagt € 263.341. Het handboek verantwoording cultuursubsidies musea schrijft voor: "OCW-subsidie die nog niet is besteed aan de doeleinden waarvoor de subsidie is verstrekt (zie artikel 26 van het Bekostigingsbesluit) dient opgenomen te worden in een bestemmingsfonds OCW."

Het resultaat na specifieke bestemming komt uit op een positief resultaat. De resultaatsbestemming komt voor 39% ten gunste van de algemene reserve en voor 61% ten gunste van het Bestemmingsfonds OCW.

RESULTAATBESTEMMING:

Exploitatieresultaat	334.069
Toevoeging BGL	-343.788
Toevoeging bestemmingsfonds Liefkes	-1.206
Toevoeging bestemmingsfonds Kan Sioe Yao	-15.000
Onttrekking bestemmingsfonds OCW 2013-2016	253.935
Onttrekking vervangingsreserve installaties	35.331
Resultaat na specifieke bestemming	263.341
Algemene reserve (39,1%)*	102.917
Bestemmingsfonds OCW (60,9%)	160.424
Resultaat na specifieke bestemming	263.341
De verdeling tussen de toevoeging aan de algemene reserve en aan het bestemmingsfonds OCW is als volgt berekend:	
OCW subsidie BIS 2017-2020 (A)	10.504.513
Totale baten publieksactiviteiten	15.659.584
Baten algemeen beheer	<u>1.586.520</u>
(B)	17.246.104
Toerekening aan bestemmingsfonds OCW: (A/B)	60,9%

Er vindt geen dotatie plaats aan het bestemmingsfonds OCW collectiebeheer daar alle jaarlijkse subsidie voor collectiebeheer is besteed.

VI Algemene reserve

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Het verloop was als volgt:		
Stand per 1 januari	2.581.245	2.707.823
Correctie BIS vaststelling 2013-2016	-235.725	
Resultaatbestemming	<u>102.917</u>	<u>-126.578</u>
Stand per 31 december	<u><u>2.448.437</u></u>	<u><u>2.581.245</u></u>

Per brief van 5 september 2017 (ref. 1174665) heeft het ministerie van OCW de instellingssubsidie over de periode 2013-2016 vastgesteld. Bij deze vaststelling is de instellingssubsidie met € 261.573 verlaagd. Voor een bedrag van € 235.725 heeft deze verlaging op betrekking op een afwijkende toerekening van het resultaat over 2017 aan de algemene reserve. Dit bedrag is derhalve in mindering gebracht op deze algemene reserve.

VII Bestemmingsreserves

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
Bestemmingsreserve revitalisering buitenmuseum	1.060.604	1.060.604
	<u>1.060.604</u>	<u>1.060.604</u>

Bestemmingsreserve revitalisering buitenmuseum

Onderdeel van de subsidieaanvraag voor de periode 2013-2016 van het Afrika Museum was de revitalisering van het buitenmuseum. Mede als gevolg van de organisatorische ontwikkelingen in die beleidsperiode, meer specifiek de gerealiseerde fusie, is aan dit plan nog geen uitvoering gegeven. Deze reserve is derhalve gevormd ter dekking van de uitgaven van dit plan.

VIII Bestemmingsfonds OCW

Het bestemmingsfonds OCW betreft een reserve die wordt aangehouden waarin we niet bestede middelen reserveren.

	<u>31-12-2017</u>	<u>Resultaat bestemming</u>	<u>Correctie</u>	<u>31-12-2016</u>
Bestemmingsfonds restant subsidie 2013-2016	-	-253.935	235.725	18.210
Bestemmingsfonds restant subsidie 2017-2020	160.424	160.424		-
Bestemmingsfonds huisvesting OCW	<u>644.874</u>	<u>-</u>	<u>-</u>	<u>644.874</u>
	<u><u>805.298</u></u>	<u><u>-93.511</u></u>	<u><u>235.725</u></u>	<u><u>663.084</u></u>

Het bestemmingsfonds huisvesting heeft betrekking op het verschil tussen de in rekening gebrachte huur door het rijksvastgoedbedrijf en de ontvangen subsidie voor deze huur over de periode 2014 tot en met 2016.

IX Bestemmingsfondsen	31-12-2017	Resultaat Bestemming	31-12-2016
Vervangingsreserve Bedrijfsinstallaties	942.409	-35.331	977.740
Bestemmingsfonds Liefkes	973.090	1.206	971.884
Bestemmingsfonds masterplan Tropenmuseum	2.425.420	343.788	2.081.632
Bestemmingsfonds Tholenaar-van Raalte	151.819	-	151.819
Bestemmingsfonds Kan Sioe Yao	29.029	15.000	14.029
Bestemmingsfonds Rita Bolland	48.111	-	48.111
	<u>4.569.878</u>	<u>324.663</u>	<u>4.245.215</u>

Vervangingsreserve Bedrijfsinstallaties

Dit fonds is gevormd uit de herwaardering van de om niet ingebrachte bedrijfsinstallaties € 400.783 van de RGD/VROM en een eenmalige storting € 277.000 van de RGD/VROM betreffende vervangingsgelden. In de subsidie van het Ministerie van OCW is met ingang van 2005 structureel € 146.284 opgenomen als bijdrage voor kosten en vervanging van bedrijfsinstallaties. Deze subsidie werd tot en met 2016 in het resultaat verantwoord. Uit deze bijdrage is de serviceverlening bedrijfsinstallaties betaald, evenals afschrijvingslasten bedrijfsinstallaties.

De boekwaarde van de om niet ingebrachte bedrijfsinstallaties is ultimo boekjaar nihil.

Bestemmingsfonds Liefkes

Het fonds is gevormd vanuit de nalatenschap van de heer Fritz Liefkens. De gelden zullen besteed worden in overstemming met de gemaakte afspraken met de executeur-testamentair van de nalatenschap.

Het verloop was als volgt:	2017	2016
Stand per 1 januari	971.884	1.065.242
Stortingen	20.000	17.641
Beleggingsresultaat	30.955	53.902
Bestedingen	<u>-49.749</u>	<u>-164.901</u>
Stand per 31 december	<u>973.090</u>	<u>971.884</u>

Bestemmingsfonds masterplan Tropenmuseum

De bijdrage van de BankGiro Loterij mag worden gebruikt voor aankoop, restauratie en presentatie van de collectie. Het museum ontvangt een jaarlijkse uitkering van de BankGiro Loterij van € 500.000 alsmede afrachten in het kader van lotverkopen. De bijdragen zullen worden aangewend voor bestedingen in het kader van het Masterplan.

Het verloop was als volgt:	2017	2016
Stand per 1 januari	2.081.632	1.690.136
Bijdrage		
- ontvangen uitkeringen	585.990	568.327
Bestedingen		
- masterplan 1.0 en 2.0	<u>-242.202</u>	<u>-177.131</u>
Stand per 31 december	<u>2.425.420</u>	<u>2.081.632</u>

Het bestemmingsfonds per ultimo 2017 wordt gereserveerd voor bestedingen in het kader van de verbouwing van het Tropenmuseum (Masterplan Tropenmuseum).

De verdeling ten aanzien van het Masterplan is als volgt:	<u>2017</u>
Bestemmingsfonds t.b.v. dekking afschrijvingslasten Masterplan 1.0 (1 ^e fase)	780.448
Bestemmingsfonds t.b.v. dekking afschrijvingslasten Masterplan 2.0 (2e fase)	1.644.972
Stand per 31 december	<u><u>2.425.420</u></u>

De bestedingen voor het Masterplan 1.0 hebben grotendeels plaatsgevonden in 2016. Het project is afgerond in 2017. De bestedingen voor het Masterplan 2.0 zijn aangevangen in 2016 en lopen door tot en met 2021. De bijdragen van de BGL in de jaren 2018 en 2019 zullen voor het Masterplan worden aangewend, voorzover nodig.

Bestemmingsfonds Tholenaar- van Raalte

Het Tholenaar-van Raalte fonds is een legaat. Het is bedoeld voor aankopen en onderzoek op het gebied van beeldcultuur of fotografie.

Het verloop was als volgt:	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	151.819	151.819
Bestedingen	<u>-</u>	<u>-</u>
Stand per 31 december	<u><u>151.819</u></u>	<u><u>151.819</u></u>

Bestemmingsfonds Kan Sioe Yao

Het Kan Sioe Yao fonds is een fonds op naam. De doelstelling van het fonds betreft het bijdragen aan het behoud van het nog in Nederland aanwezige erfgoed van Chinees-Indonesische Peranakans.

Het verloop was als volgt:	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	14.029	12.056
Bijdrage		
- ontvangen schenkingen	15.000	15.000
Bestedingen		
- bestedingen	<u>-</u>	<u>-13.027</u>
Stand per 31 december	<u><u>29.029</u></u>	<u><u>14.029</u></u>

Bestemmingsfonds Rita Bolland

Het Rita Bolland Fonds is een legaat. Rita Bolland is een oud-conservator textiel van het Tropenmuseum. Het is bedoeld voor aankopen en onderzoek op het gebied van textiel.

Het verloop was als volgt:	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	48.111	59.465
Bestedingen	<u>-</u>	<u>-11.354</u>
Stand per 31 december	<u><u>48.111</u></u>	<u><u>48.111</u></u>

AANKOOPFONDS

X Aankoopfonds Collectie

Dit fonds is gevormd uit een schade-uitkering door AON en de opbrengsten van een veiling van voorwerpen. Dit fonds wordt aangewend ter verbetering van de kwaliteit van de collectie.

Het verloop was als volgt:	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	<u>172.948</u>	<u>172.948</u>
Stand per 31 december	<u><u>172.948</u></u>	<u><u>172.948</u></u>

VOORZIENINGEN

XI Voorziening groot onderhoud

Per 1 januari is de stichting zelf verantwoordelijk voor instandhouding van de gebouwen in Leiden. De instandhouding bestaat uit dagelijks onderhoud, groot onderhoud als vervangingsinvesteringen voor delen van de gebouwen en de daarbij behorende installaties. Op basis van het meerjarenonderhoudsplan is een voorziening gevormd.

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	-	-
Onttrekking regulier	-	-
Dotatie	<u>2.128.220</u>	-
Stand per 31 december	<u><u>2.128.220</u></u>	<u><u>-</u></u>

De voorziening kent de navolgende planning in tijd:

< 1 jaar	217.149
Tussen 1 en 5 jaar	1.343.731
> 5 jaar	567.341

XII Voorziening jubilea uitkeringen

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	59.854	59.313
Onttrekking regulier	-12.503	-11.144
Toevoeging	<u>9.510</u>	<u>11.685</u>
Stand per 31 december	<u><u>56.861</u></u>	<u><u>59.854</u></u>

De jubileumvoorziening heeft betrekking op uitkeringen aan medewerkers op basis van de duur van het dienstverband, en is grotendeels langlopend. Circa € 11.791 (2016: circa € 14.299) heeft een looptijd korter dan 1 jaar.

LANGLOPENDE SCHULDEN

XIII Langlopende schulden

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW	22.834	-
Investeringsubsidie	579.898	744.272
Aankoop collectie	<u>210.636</u>	<u>263.974</u>
Stand per 31 december	<u><u>813.368</u></u>	<u><u>1.008.246</u></u>

Nog te besteden huisvestingssubsidie OCW

De huisvestingssubsidie OCW is in 2017 als volgt besteed conform onderstaande overzicht. Het saldo op de eindbalans is geheel verantwoord onder de langlopende schulden en zal worden aangewend voor toekomstige investeringen.

Stand 1 januari 2017		€ -
Subsidie OCW huisvesting (conform beschikking met kenmerk 1223400)	€	3.410.341
Onttrekking wegens investeringen (onder Investeringsubsidie OCW)	€	-
<u>Onttrekkingen (lasten):</u>		
- Toeslagen aan Rijksvastgoedbedrijf: rente, aflossing, heffingen (o.a. OZB) en opslagen		
Gebruiksvergoeding	€	-817.146
Servicekosten	€	-330.392
- Loonkosten eigen organisatie beheer en onderhoud	€	-40.789
- Verzekeringen	€	-22.646
- Afschrijving op investeringen (bekostigd uit huisvestingssubsidie OCW)	€	-
- Kosten dagelijks onderhoud	€	-48.314
- Dotatie aan voorziening groot onderhoud	€	-2.128.220
- Overige huisvestingskosten (eigenaarszaken: advieskosten, inspecties e.d.)	€	-
Totaal onttrekkingen	€	-3.387.507
<u>Toevoegingen (baten):</u>		
- vrijval Investeringsubsidie OCW (bekostigd uit huisvestingssubsidie OCW)	€	-
- overige baten		
Totaal toevoegingen	€	-
Saldo huisvestingssubsidie (subsidie OCW - onttrekkingen + toevoegingen)	€	22.834
Saldo 31 december 2017	€	22.834

Investeringssubsidie	<u>31-12-2017</u>	<u>Dotatie</u>	<u>Vrijval</u>	<u>31-12-2016</u>
Voor beeldentuin	-	-	6.958	6.958
Voor veiligheid	5.568	-	11.895	17.464
Voor keerlus	39.930	-	9.711	49.641
Voor inrichting tentoolzalen	39.400	-	78.810	118.210
Voor masterplan	270.000	-	33.000	303.000
Voor kinderruimte	102.000	33.000	40.000	109.000
Voor tentoonstelling	123.000	87.000	104.000	140.000
	<u>579.898</u>	<u>120.000</u>	<u>284.374</u>	<u>744.272</u>

De investeringsbijdragen zijn van diverse subsidieverstrekkers tot aan 2017 ontvangen bijdragen ter dekking van afschrijvingslasten van grote investeringen. Het bedrag ad € 579.898 valt over een langere tijd vrij, in onderstaande tabel is de vrijval weergegeven.

Resterende schuld	579.898
< 1 jaar	231.567
Tussen 1 en 5 jaar	243.331
> 5 jaar	105.000

Aankoop collectie

	<u>2017</u>	<u>2016</u>
Stand per 1 januari	356.032	103.620
Aankoop collectie	-	347.370
	<u>356.032</u>	<u>450.990</u>
Aflossing	-92.058	-94.958
Kortlopend deel	-53.338	-92.058
	<u>-53.338</u>	<u>-92.058</u>
Stand per 31 december	<u>210.636</u>	<u>263.974</u>

De toename van de langlopende schuld in 2016 betreft de aankopen van collectiestukken. De looptijd van de schuld is onderstaand weergegeven.

Resterende schuld	263.974
< 1 jaar	53.338
Tussen 1 en 5 jaar	170.809
> 5 jaar	39.827

KORTLOPENDE SCHULDEN
(ten hoogste een jaar)

	<u>31-12-2017</u>	<u>31-12-2016</u>
XIII Crediteuren	<u>1.473.739</u>	<u>908.167</u>
XIV Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonheffing	280.276	259.939
Pensioenen	<u>6.790</u>	<u>53.249</u>
	<u>287.066</u>	<u>313.188</u>
XV Overige schulden en overlopende passiva		
Reservering vakantiegeld- en dagen	576.931	533.094
Vooruit ontvangen bedragen	1.266.643	1.804.461
Nog te betalen bedragen	562.867	511.538
Subsidie OCW 2013-2016	261.573	
Overige schulden	<u>-</u>	<u>2.220</u>
	<u>2.668.014</u>	<u>2.851.313</u>

Onder de overlopende passiva is begrepen een bedrag van € 167.000 (2016: € 519.000) met een resterende looptijd langer dan 1 jaar.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Verplichtingen

Huur

In 2017 is een huurovereenkomst aangegaan voor het museumgebouw te Leiden en de vier loodsen te 's-Gravenzande. De overeenkomst loopt tot 31 december 2021. In het kader van het nieuwe museumstelsel is het museum vanaf 1 januari 2017 verantwoordelijk voor het onderhoud en beheer van deze panden. Het museum neemt de diensten die voortvloeien uit de hieraan verbonden dienstverleningsovereenkomst af van het Rijksvastgoedbedrijf.

Tevens is er een huurovereenkomst met de Stichting Afrika Collecties, vertegenwoordiger van de Congregatie van de Heilige Geest welke de eigenaar is van de gebouwen die het Afrika Museum in gebruik heeft. Deze overeenkomst loopt tot en met 31 december 2021.

Voor het Tropenmuseum is een huurovereenkomst afgesloten met het Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT). Deze overeenkomst loopt eveneens tot en met 31 december 2021.

De totale huurprijs voor alle locaties bedraagt € 3.083.725 per jaar (begroting 2017). Voor de locatie Leiden wordt dit bedrag gedekt door de subsidie verstrekt door het Ministerie van OCW.

Lease

Ultimo 2017 bestaat er een leaseverplichting van € 69.558 voor de periode 2018 t/m 2021, voor kopieer- en scanapparatuur. Van dit bedrag loopt € 26.860 binnen een jaar af, € 42.698 heeft een looptijd langer dan een jaar en vervalt binnen 4 jaar.

Bankkrediet en gestelde zekerheden

Door de ING Bank is per 1 mei 2001 een rekening-courant faciliteit ter beschikking gesteld van € 453.780. Per 1 april 2017 is deze faciliteit beëindigd.

Rechten

Subsidie OCW Cultuurperiode 2017-2020

Door het Ministerie van OCW is in het kader van de Culturele basisinfrastructuur (BIS) voor de jaren 2017-2020 het volgende subsidiebedrag toegekend:

Subsidiebedrag (DCE/1056946) voor Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen

2017	€ 10.306.019
2018	€ 10.306.019
2017	€ 10.306.019
2020	<u>€ 10.306.019</u>
	€ 41.224.076

De bedragen worden jaarlijks geïndexeerd voor arbeidskostenontwikkeling en prijsontwikkeling.

In het kader van de zorg voor het beheer en van museale cultuurgoederen op grond van de Erfgoedwet voor 2018 een bedrag toegekend van € 6.516.792.

Subsidie Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK)

Door het Amsterdams Fonds voor de Kunst is een subsidie toegekend van € 201.740 per jaar voor de periode 2017-2020 (totaal € 806.960). Deze subsidie is toegekend in het kader van het kunstenplan, meer specifiek ten behoeve van het Tropenmuseum junior.

Erfenis Fritz Liefkes

De in 2010 overleden Fritz Liefkes liet – op enkele kleinere legaten na – zijn gehele verzameling Indonesische kostbaarheden plus zijn gehele vermogen aan de Stichting Rijksmuseum voor Volkenkunde na. Aan deze erfenis zijn de voorwaarden verbonden dat er binnen drie jaar een overzichtstentoonstelling wordt gehouden, er een fraaie catalogus van de collectie wordt gepubliceerd en dat het geld besteed wordt aan de versterking van de Indonesië collectie. Aan deze voorwaarden is inmiddels voldaan. De nalatenschap in natura en in contanten is tussen 2011 en 2017 door de executeur testamentair de heer Jan Veenendaal gefaseerd overgedragen. De collectie komt ter vrije beschikking van de Stichting Rijksmuseum voor Volkenkunde. Uiteindelijk zal de collectie Liefkes deels worden opgenomen in de rijkscollectie en deels worden verkocht. De besluitvorming daarover heeft nog niet plaats gevonden.

Toelichting op de categoriale exploitatierekening over 2017
(bedragen in Euro's)

BATEN

Inkomsten	2017	Begroting	2016
<u>Directe inkomsten</u>			
1 Publieksinkomsten binnenland (2+3)	<u>4.401.977</u>	<u>3.758.000</u>	<u>3.830.654</u>
2 Kaartverkoop			
Inkomsten uit entreegelden en (museum) kaarten	<u>3.001.073</u>	<u>2.604.000</u>	<u>2.554.126</u>
	<u>3.001.073</u>	<u>2.604.000</u>	<u>2.554.126</u>
3 Overige publieksinkomsten			
Inkomsten uit horeca-exploitatie	595.705		522.702
Verkoop artikelen	504.545		482.186
Fotowinkel	15.749		15.307
Educatieve activiteiten	<u>284.905</u>		<u>256.335</u>
	<u>1.400.904</u>	<u>1.154.000</u>	<u>1.276.529</u>
4 Totaal publieksinkomsten	<u>4.401.977</u>	<u>3.758.000</u>	<u>3.830.654</u>
5 Overige directe inkomsten			
Consulting	64.138		53.342
Bruiklenen	54.084		28.925
Publicaties	-	-	-
	<u>118.222</u>	<u>43.000</u>	<u>82.267</u>
6 Totaal directe inkomsten (4+5)	<u>4.520.199</u>	<u>3.801.000</u>	<u>3.912.921</u>
7 <u>Indirecte inkomsten</u>			
Contributie VCM	-		-35.516
Ruimte en faciliteiten	13.328		13.261
Doorberekende personeelskosten Wereldmuseum Rotterdam	200.000		-
Doorberekende kosten	<u>306.770</u>		<u>241.444</u>
	<u>520.098</u>	<u>121.500</u>	<u>219.190</u>

	2017	Begroting	2016
<u>Private middelen</u>			
8	Waarvan particulier		
	schenking van Berkel	5.752	8.652
	schenking van Eeuwijk	34.220	34.220
	schenking van Zuijlen	7.760	7.760
	schenking Duynstee	4.500	4.500
	schenking Corbeij	18.125	18.125
	schenking Hus van Ham	-	10.000
	schenking Schefold	21.701	21.701
	Kan Sioe Yao Fonds	15.000	15.000
	Liefkes erven	50.829	71.543
	Overige	12.144	16.926
	<u>170.031</u>	<u>120.605</u>	<u>208.427</u>
9	Waarvan bedrijven		
	Koninklijke Bibliotheek – Metamorfoze	-	49.064
	Universiteit Leiden	-	21.488
	Djoser	10.000	10.000
	Shell	-	30.000
	Overige	7.471	17.749
	<u>17.471</u>	<u>30.000</u>	<u>30.173</u>
10	Waarvan private fondsen		
	Prins Bernard Cultuurfonds, Boeddha	-	15.000
	Prins Bernard Cultuurfonds, Keti Koti	5.000	-
	Prins Bernard Cultuurfonds, Fashion Cities	25.000	-
	Prins Bernard Cultuurfonds, Cool Japan	40.000	-
	Turing Foundation, Boeddha	-	50.000
	Vrijval investeringssubsidies	121.000	110.000
	VSBFonds, Boeddha	-	50.000
	VSBFonds, Fashion Cities	25.000	-
	Zabawas, Carnaval	-	10.000
	Overige	1.000	-
	<u>217.000</u>	<u>194.324</u>	<u>235.000</u>
11	Waarvan goede doelenloterijen		
	BankGiro Loterij	585.990	568.627
	BankGiro Loterij - I like Volkenkunde	59.214	67.123
	BankGiro Loterij - Magazijn van de Wereld	459.547	62.615
	<u>1.104.751</u>	<u>1.012.749</u>	<u>698.365</u>
12	Totaal bijdragen uit private middelen (8+9+10+11)	1.509.253	1.171.965
13	Totale eigen inkomsten (6+7+12)	6.549.550	5.304.077

Subsidies	2017	Begroting	2016
14 <u>Totaal structureel OCW (15+16+17)</u> De subsidie is als volgt opgebouwd:			
15 Culturele basisinfrastructuur 2017 (ref. 1223400)	10.504.513		-
Wijziging instellingssubsidie 2013-2016 (ref. 1174665)	-253.935		-
Exploitatatiebijdrage RMV	-		6.130.145
Exploitatatiebijdrage AM	-		1.611.132
	<u>10.250.578</u>	<u>10.538.874</u>	<u>7.741.277</u>
16 Erfgoedwet onderdeel huisvesting (ref. 1223400)	3.410.341		-
Nog te besteden subsidie huisvesting	-22.834		-
Huurbijdrage RMV	-		836.341
Huurbijdrage AM	-		24.839
Huurbijdrage NMVW	-		-
	<u>3.387.507</u>	<u>2.756.212</u>	<u>861.180</u>
17 Erfgoedwet onderdeel collectiebeheer (ref. 1223400)	3.106.451		-
	<u>3.106.451</u>	<u>3.000.000</u>	<u>0</u>
Subsidie Ministerie OCW	<u>16.744.536</u>	<u>16.295.086</u>	<u>8.602.457</u>
AFK gemeente Amsterdam inzake TMJ*			
18 Structurele subsidie gemeente	<u>201.740</u>	<u>199.790</u>	<u>199.790</u>
19 <u>Incidentele publieke subsidies</u> Subsidie uit publieke middelen			
Projectsubsidie Tropenmuseum via OCW	-		5.500.000
Projectsubsidie Wereldmuseum via OCW	52.173		-
Vrijval investeringssubsidies	163.374		209.755
BNG bijdrage Keti Kotie	25.500		6.000
Mondriaanfonds aankopen	15.090		21.475
Mondriaanfonds Diversity	-		72.300
Mondriaanfonds Erfgoed Bonaire's toekomst	-		3.919
Mondriaanfonds Boeddha	-		50.000
Mondriaanfonds Mekka	40.000		-
Mondriaanfonds Publieksmobiliteit	-9.350		38.242
Mondriaanfonds Zwart en Wit	-		20.000
NWO museumbeurs			39.826
UTSN Twinning	-		30.441
University Coventry	18.674		33.850
Overige	76.756		34.099
	<u>382.217</u>	<u>289.936</u>	<u>6.059.907</u>
Totaal subsidies (14+18+19)	<u>17.328.493</u>	<u>16.784.812</u>	<u>14.862.154</u>

	2017	Begroting	2016
Specificatie vrijval			
Investeringsbijdrage herinrichting			
Investeringsbijdrage beeldentuin	6.958		17.042
Investeringsbijdrage aanleg tuin	-		20.961
Investeringsbijdrage beveiliging	11.897		19.103
Investeringsbijdrage veiligheid	-		8.136
Investeringsbijdrage keerlus	9.711		9.703
Investeringsbijdrage inrichting toonzalen	78.810		78.810
Investeringsbijdrage inrichting masterplan	33.000		33.000
Investeringsbijdrage inrichting kinderruimte	40.000		29.000
Investeringsbijdrage inrichting tentoonstelling	104.000		104.000
	<u>284.376</u>	<u>0</u>	<u>319.755</u>

*Op 20 december 2016 is door AFK (ref. 2016.0304.BV.001) een subsidie verleend in het kader van het Kunstenplan 2017-2020 van € 806.960, waarvan toegekend voor 2017 een bedrag van € 201.740. Deze subsidie heeft betrekking op de activiteiten van het Tropenmuseum Junior (TMJ). De salarislasten en afschrijvingslasten zonder toerekening van overhead, huisvesting en overige directe lasten bedroegen voor het Tropenmuseum Junior € 348.722. Hiermee is voldaan aan de voorwaarde dat de subsidie voor de exploitatie van het Tropenmuseum is aangewend.

LASTEN	2017	Begroting	2016
1 <u>Salarislasten</u>			
Lonen en salarissen	6.067.766		5.774.001
Sociale lasten	926.484		887.103
Pensioenlasten	614.426		606.114
Diverse personeelskosten	170.114		144.151
	<u>7.778.790</u>	<u>7.771.713</u>	<u>7.411.369</u>

In 2017 waren er gemiddeld 125 FTE in dienst (2016: 121)

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Nationaal Museum van Wereldculturen van toepassing zijnde regelgeving. Het bezoldigingsmaximum in 2017 voor Nationaal Museum van Wereldculturen is € 181.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband.

Leidinggevende topfunctionarissen*

<i>bedragen x € 1</i>	K.J. Schoonderwoed
Functiegegevens	Algemeen directeur
Aanvan en einde dienstverband in 2017	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	-
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	181.000
Bezoldiging	
Beloningen plus belastbare onkostenvergoedingen	157.799
Beloningen betaalbaar op termijn	13.294
Subtotaal	171.093
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-
Totaal bezoldiging	171.093
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	Nvt

Gegevens 2016	
Aanvang en einde functievervulling 2016	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	1,0
Bezoldiging 2016	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	145.389
Beloningen betaalbaar op termijn	12.953
Totaal bezoldiging 2016	158.342
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	179.000

Bezoldiging gewezen topfunctionarissen*

<i>bedragen x € 1</i>	W.C. Huivenaar	J. Sijmonsbergen
Functie(s)	Hoofd Bedrijfsvoering	Incubator
Aanvan en einde dienstverband in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	ja	ja
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	-	-
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	181.000	181.000
Bezoldiging		
Beloningen plus belastbare onkostenvergoedingen	94.522	94.522
Beloningen betaalbaar op termijn	11.841	11.841
Subtotaal	106.363	106.363
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	
Totaal bezoldiging	106.363	106.363
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	nvt	nvt

Gegevens 2016	W.C. Huivenaar	J. Sijmonsbergen
Aanvang en einde functievervulling 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2016 (in fte)	1,0	1,0
Bezoldiging 2016		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	92.955	92.955
Beloningen betaalbaar op termijn	11.587	11.587
Totaal bezoldiging 2016	104.542	104.542
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	179.000	179.000

*Ingevolge het samenwerkingsverband met het Wereldmuseum vanaf 1 mei 2017 zijn de salarislasten van onder meer de leidinggevende functionaris voor een bedrag van € 29.446 inclusief sociale lasten alsmede van de gewezen topfunctionarissen voor een bedrag van € 30.787 inclusief sociale lasten doorbelast aan het Wereldmuseum.

Toezichthoudende topfunctionarissen

NAAM TOPFUNCTIONARIS	FUNCTIE
De heer Mr. R.F. van den Bergh	Voorzitter Raad van toezicht tot 01.05
De heer L.J. de Waal	Voorzitter Raad van toezicht vanaf 01.05 daarvoor waarnemend voorzitter
Mevrouw P.W. Kruseman	Lid Raad van toezicht
De heer mr. J. Lamens	Lid Raad van toezicht
Mevrouw drs. C van Rappard-Boon	Lid Raad van toezicht
Mevrouw mr. Sj. A. Rullmann	Lid Raad van toezicht
De heer prof. mr. dr. C.J.J.M. Stolker	Lid Raad van toezicht
Mevrouw P.E. de Weichs de Wenne	Lid Raad van toezicht
Mevrouw M.J.L.L. van der Poel	Lid Raad van toezicht
Mevrouw L.A.M. van der Linden	Lid Raad van toezicht

De leden van de Raad van Toezicht van Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen zijn onbezoldigd.

	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
2 <u>Huisvestingslasten</u>			
Huur gebouwen	2.231.303		4.303.541
Gebruiksvergoeding Rijksvastgoedbedrijf	817.146		0
Servicekosten	889.436		680.629
Dotatie voorziening grootonderhoud	2.128.220		0
Energiekosten	434.721		440.520
Onderhoudskosten	153.061		101.824
Schoonmaakkosten	242.373		211.307
Overige huisvestingslasten	28.770		42.233
	<u>6.925.030</u>	<u>7.034.956</u>	<u>5.780.054</u>
3 <u>Afschrijvingen</u>	<u>1.196.471</u>	<u>1.256.282</u>	<u>1.306.550</u>
4 <u>Aankopen</u>	<u>141.813</u>	<u>55.000</u>	<u>543.175</u>
5 <u>Overige lasten</u>			
<u>Inhuur derden</u>			
Kosten uitzendkrachten	588.706		477.071
Kosten uitbesteed werk	1.016.726		900.716
	<u>1.605.432</u>	<u>0</u>	<u>1.377.786</u>
<u>Kantoorkosten</u>			
Kantoorbehoeften	5.856		7.371
Portiekosten	19.630		17.612
Kopieer- en papierkosten	35.276		41.058
Telefoonkosten	30.915		63.249
Internetkosten	100.906		28.794
Overige kosten	21.217		21.044
	<u>213.800</u>	<u>0</u>	<u>179.127</u>
<u>Publiciteitskosten</u>			
Reclamekosten	797.627		663.047
Drukwerk	82.837		119.554
	<u>880.464</u>	<u>0</u>	<u>782.602</u>

	<u>2017</u>	<u>Begroting</u>	<u>2016</u>
Inkoopwaarde verkopen winkel en horeca	436.242		381.011
<u>Activiteitenkosten</u>			
Ontwerpkosten	444.213		429.304
Audiovisuele kosten	378.928		273.034
Reis- en verblijfkosten	239.421		201.788
Transportkosten	269.118		209.392
Kosten op en afbouw tentoonstellingen	965.395		847.618
Kosten conserveren en restaureren	71.382		61.134
Diverse aankopen	184.717		175.552
Fotokosten	73.662		77.457
Bruikleenkosten	54.959		84.846
Workshop- en kosten van optredens	240.067		180.254
Overige activiteitenkosten	167.234		155.355
Activiteitenkosten	<u>3.089.096</u>	<u>0</u>	<u>2.695.733</u>
<u>Organisatiekosten</u>			
Accountantskosten	64.290		113.400
Adviseurskosten	219.205		166.556
Kosten RvT	33		4.431
Administratiekosten	49.893		37.765
Assurantiekosten	74.166		59.350
Organisatiekosten	<u>407.587</u>	<u>0</u>	<u>381.502</u>
<u>Algemene kosten</u>			
Aanschaf en onderhoud kleine inventaris	49.531		50.940
Abonnementen en contributies	98.786		115.667
Representatiekosten	38.310		63.231
Congreskosten	13.638		21.335
Donaties en sponsoring	4.450		9.850
Overige algemene kosten	665.007		394.106
Algemene kosten	<u>869.722</u>	<u>0</u>	<u>655.128</u>
Totale overige lasten	<u>7.502.343</u>	<u>7.190.846</u>	<u>6.452.890</u>

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden.

Toelichting op de functionele exploitatierekening over 2017

Het toerekenen van de baten en lasten aan de afdelingen (welke zijn onderverdeeld naar museale functies) is gedaan op basis van verdeelsleutels. Leidend hierbij zijn de voorschriften uit het handboek cultuursubsidies 2017-2020. Uitgangspunt is dat de baten en lasten direct toegerekend worden aan de de publieks-, dan wel de collectiefunctie. Indien dit niet mogelijk is worden de baten en lasten toegerekend aan algemeen beheer.

Baten

De publieksinkomsten worden toegerekend aan de publieksfunctie, evenals de baten uit de winkel- en horecaexploitatie. De overige inkomsten worden toegerekend naar aard van de inkomsten, hierbij geldt dat de baten de lasten volgen.

Subsidie OCW

De subsidie wordt als volgt toegerekend:

- Subsidie collectiebeheer: deze wordt geheel toegerekend aan collectiebeheer;
- Subsidie huisvesting: deze wordt op basis van gebruik vierkante meters doorberekend naar aard van gebruik;
- Subsidie basisinfrastructuur: deze wordt per saldo ingezet om het tekort op de collectiefunctie te dekken. Het overige wordt toegerekend aan de publieksfunctie.

Overige bijdragen/subsidies

Bijdragen worden over het algemeen toegekend met een specifiek doel. Deze bijdragen zijn opgenomen onder de functie waar ook de lasten zijn opgenomen, op welke deze bijdragen betrekking hebben.

Personeelslasten

De medewerkers welke direct toewijsbaar zijn aan de functies zijn hieraan toegerekend. De overige medewerkers (zoals bijvoorbeeld de directie, ICT en P&O) zijn toegerekend aan algemeen beheer.

Huisvestingslasten

De huisvestingslasten zijn toegerekend op basis van functie van gebouwen en m2.

Afschrijvingslasten

De afschrijvingslasten zijn indien mogelijk toegerekend aan de desbetreffende functie. Grotendeels zijn ze toegerekend aan algemeen beheer.

Aankopen

Aankopen vallen onder de collectiefunctie.

Overige lasten

De overige lasten worden toegerekend middels de systematiek waarbij de lasten de baten volgen. Indien er geen toerekening mogelijk is worden ze toegerekend aan algemeen beheer.

Toerekening saldo algemeen beheer

Voor toerekening van het saldo algemeen beheer volgt de stichting de voorschriften welke zijn overeengekomen tussen het ministerie en de museumvereniging.

Leiden, 30 april 2018

De Directie:

De Raad van Toezicht:

K.J. Schoonderwoerd

**L.J. de Waal
Voorzitter**

OVERIGE GEGEVENS

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de Raad van Toezicht van Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen

Verklaring over de in de jaarverantwoording 2017 opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen (hierna 'de stichting') te Leiden (hierna 'de jaarrekening') gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de betreffende jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen per 31 december 2017 en van het resultaat over 2017 in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT);
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over over 2017 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in de subsidiebeschikking en het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2017;
- 2 de categoriale exploitatierekening over 2017;
- 3 de categoriale en functionele exploitatierekening;
- 4 het kasstroomoverzicht; en
- 5 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en het Controleprotocol WNT 2017 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Nationaal Museum van Wereldculturen zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in de verantwoording 2017 opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat de jaarverantwoording 2017 andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020 en de bepalingen van en krachtens de WNT.

De directie is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in de subsidiebeschikking en het Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020.

In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Accountantsprotocol Cultuursubsidies Instellingen 2017-2020, het Controleprotocol WNT 2017, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

— het identificeren en inschatten van de risico's:

- dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
- van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn,

het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

— het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;

— het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de met governance belaste personen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 30 april 2018

KPMG Accountants N.V.

W.A. Touw RA

Statutaire bepalingen inzake resultaatbestemming

In de statuten zijn geen bepalingen inzake resultaatbestemming opgenomen.